

A 8779
MEMORII

DIN

TIMPUL RĂSBOIULUI

PENTRU INDEPENDENȚA

1877—1878^{3 18}

DE

ST. GEORGESCU

Reproducția interzisă

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CAROL GÖBL

16, STRADA DOAMNEI, 16.

1891

B.I.R.

3635

ORII

DIN

TIMPUL RĂSBOIULUI

PENTRU INDEPENDENTA

1877—1878

DE

ST. GEORGESCU

Reproducția interzisă

BUCURESCI

TIPOGRAFIA CAROL GÖBL

16, STRADA DOAMNEI, 16.

1891

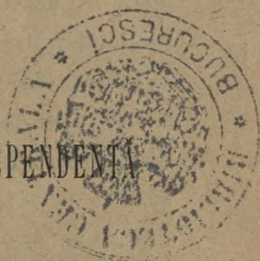

MEMORII

DIN

TIMPUL RESBOIULUI PENTRU INDEPENDENȚĂ

1877—1878

În vara anului 1877 se vorbea despre război și se dase ordin pentru concentrarea rezervelor.

Intrasem voluntar în bateria călăreță din regimentul I de artilerie, aflat în București, care regiment primise deja ordin să pornescă la Craiova.

Ajunși acolo, încep să sosiască rezerviștii, unii din ei oameni bătrâni, din contingentul 1868—69. Apoi și caii luați de rechiziție.

Într'o seară fusei trimis să copiez ordinele comandantului de divizie.

La armată este obiceiul ca fie-care regiment să trimetă zilnic câte un furier la cancelaria diviziei pentru a lua ordinele ce se dau.

În acea seară m'aș însărcinat pe mine în locul furierului, care era foarte mult ocupat, lucrând cu căpitanul în cancelarie.

Veniseră toți furierii de la toate corpurile cari aparțineau de divisia noastră.

Unul a început a dicta iar cei-l'alți scriam. Intre altele, am scris un ordin de vr'o cinci sau șese côle, și care ordin conținea cele mai amănunțite instrucții în privința manevrelor!

Când cel care dicta ajunsese pe la instrucțiile ce se dau serviciului sanitar și de ambulante, unul din furieri exclamă: «Dar a dracului manevră are să fie și asta!»

La aceste cuvinte, toți am isbucnit într'un hohot de râs.

Sciam bine, că era vorba de o manevră serioasă, iar nici de cum închipuită. Ceia-ce nu sciam pozitiv, era dacă vom trece Dunărea sau ne vom mărgini numai întru a ne apăra hotarele.

În toate ordinele ce ni s'au dictat nici vorbă nu era de răsboi ci numai de manevre.

Ne miram pentru ce ni se ascunde adevărul? Le era frică să spună soldaților că îi duce la răsboi!? Și îi minția cu ast-fel de ordine de manevre!? Pentru ce?

Ne indignam și criticam foarte aspru, purtarea celor mari, față cu armata.

Se părea că nu aveau destulă încredere în noi.

Pe când discuția era mai aprinsă, un oficer intră.

Toți tăcem ca pescii, nici nu suflam.

Aceia cari strigau mai tare, se dau acum pe la spate.

Venise pisica acasă.

Oficerul terminând trebuința pentru care venise se retrase.

După ce am terminat cu scrisul, am reînceput consiliul de război, întrerupt de oficer, și după mai multe sfătuiră, ne înțelegem asupra unui punct, adică: Ca fie-care să informeze pe toți cei-l'alți despre cele ce va afla și apoi fie-care la rândul său să comunice soldaților din corpurile respective.

Apoi ne retragem.

Jurnale nu citiam, nefiindu-ne permis, și cu lumea după afară eram prea puțin în comunicație din cauza grelelor și multelor ocupațiuni.

Așa că nu puteam afla mai nimic.

Pe stradele Craiovei, treceau tăcuți și triști, voluntarii Sârbi, cu hainele și bonetele lor albastre, încinși cu spade și în picioare cu opinci (upanți.)

În acest timp armata rusă înainta spre Dunăre.

Peste vr'o două săptămâni eram gata echipați. Chesónele pline cu obuse. Pentru manevre, dragă Dóme!

Soldații rídeaú și spuneau fel de fel de glume pe socotéla acelora cari luase precauțiunea într'adevăr ridicolă, de a ne ascunde adevărul.

Primim ordin să pornim la Calafat.

Eram așezați în ordine pe piața orașului, când trompetul ne anunță sosirea colonelului.

Pe un cal alb foarte frumos, apare în galop, respectabilul colonel Dunca. Par'că era S-tul Gheorghe.

Se opresce în fața noastră și ne ține următorul discurs, pe care mi'l reamintesc vorbă cu vorbă:

«Copii!

«Măria Sa Domnitorul Carol v'a încredințat o mare destinațiune! Fiți vrednici de această însărcinare!

«Sunteți soldați și soldatul nu'și lasă arma din mână nici odată!

«Arma vóstră este tunul!

«Mai bine să muriți de cât să lăsați ca dușmanul să pună mâna pe arma vóstră!»

Un «trăiți» formidabil isbucni din toate piepturile; soldații păreau transfigurați. Caii chiar, ascuțiseră urechile, părea că și dinșii înțelegeau însemnăta-tea acestor cuvinte și că luaș și ei parte la entusiasmul general.

Craiovenii cari să adunaseră să ne petrecă și să ne ureze «ishândă bună» au strigat și ei cu soldații împreună «să trăiți».

Colonelul apoi, comandă «înainte, marș!» Tunurile pornesc din dreapta câte unul. Iar noi servanții călări le urmăm la distanța reglementară.

Atât eram de voioși în cât credeam că nimic nu va putea rezista în contra noastră.

Răsboiul era o jucărie pentru noi. Mai târziu la Plevna, am putut judeca grozăviile și greutățile lui.

Séra am ajuns la Poiana, unde am fost împărțiți în gazde pe la săteni.

După ce am terminat cu îngrijirea cailor, sol-

dații să aședă pe lângă focuri, unii curățindu-și muniția, alții stând la vorbă.

De o dată auđim trompeta sunând *alarma de răsboi*.

Toți sărirăm în sus, grăbindu-ne să punem mai iute șeile pe cai și să mergem la post.

Noptea întunecósă, sunetul trompetei al cărei ecoú se perdea în depărtare precum și călăreții cari ca niște umbre, treceau în góna cea mai mare pe strade, făceau asupra mea o așa impresiune că credeam că mă aflu pe o altă lume.

În dece minute eram și porniți în galop spre Calafat.

Mi închipuiam că póte Turcii aú trecut Dunărea încóce și că mergem să'i respingem.

Când am ajuns la Calafat, nici vorbă nu era de Turci.

Intindem corturile pe nisip și cum eram de ostentit am adormit îndată.

A doua ți diminéța cel d'ântâiú lucru ce mi-a isbit vederea, a fost corturile turcesci de peste Dunăre, albind pe délurile de prin prejurul Vidinului.

Până atunci încă Turcii nu ne făcuse nici o supărare.

Petreceam timpul făcând tăbii împrejurul Calafatului și exerciții cu tunurile.

Intr'una din țile, pe când manevram pe câmp; de o dată se aude o detunare de peste Dunăre

și cât ai clipi din ochi o bombă turcăscă se sparge a capătul parcului baterii noastre călărețe.

In parc nu erau de cât santinelele.

Am rămas toți încremeniți și am suspendat exercițiul.

Nu trecuse încă prima surprindere, când din nou, altă detunare se aude și încă o bombă se sparge departe pe câmp.

Nu mai așteptăm nimic, aședăm și noi tunurile în baterie și răspundem Turcilor.

Ei îndreptaseră tunurile asupra orașului Calafat. Noi din contră ținteam de unde vedeam că ese fum și unde presupuneam că se afia oștire turcăscă.

Canonada a ținut ca la jumătate oră.

Nu voi descrie războiul din 1877—78 și nici că am pretențiunea de a da la ivelă, cine scie ce lucrare literară, ci numai voesc a povesti ceia-ce am vădut cu ochii mei, nimic mai mult; fără a face vr'un comentariu sau să caut să coordonez faptele bateriei călărețe, din care făceam parte, cu operațiunile armatei române.

Cele ce descriu, nu sunt de cât impresiunile, ce mi s'au întipărit în mintea mea de copil, căci d'abia împlinisem 16 ani. Și cari impresiuni nu se vor șterge din minte'mi cât voi trăi.

In urma atacului din partea Turcilor, ni s'a citit un ordin de ți, prin care M. S. Principele Carol, aprobă pe comandantii noștri, că au răspuns Turcilor, cari ne-au violat teritoriul cu bombele lor,

fără să-i provocăm, sau să le dăm cea mai mică ocasiune și ne face cunoscut prin acel ordin, cum că războiul este declarat.

Rușii trecuseră Dunărea pe la Nicopol.

Noi dilnic aveam hărțueli cu Turcii, bombardându-ne unii pe alții.

Sergentul Popescu Constantin ne înveselia pe toți.

Mi plăcea și mie glumele lui, dar mă supăram atunci când se lega de mine.

Avea o deosebită plăcere să mă necăjescă, să mă vadă supărat.

Când vîjia câte o ghiulea pe de-asupra noastră sau se spărgea prin apropiere vr'una mi striga:

«Prinde-o volintirule! veđi câtu'i de grea!»

Iar sergentul Graur îi răspundea:

«Dar lasă că nici el nu'i mai mare ca ghiuleaua!»

Toți soldații și oficerii rîdeaŭ de se prăpădeau, iar eu supărat le șiceam: că și eu fac tot atâta trebă ca și un soldat bētrân.

Sērmanul Popescu n'a avut noroc, să mērgă cu noi peste Dunăre.

Intr'una din aceste hărțueli, și tocmai pe când striga la o ghiulea ce să spārsese în apropiere:

«Uite purcica mă!!! a venit să'și lapede puii în Țēra Romānescă(1)!»

Tocmai pe când striga ast-fel, o altă ghiulea l

(1) Expresiunea este proprie a sergentului Popescu. După din-sul apoi bombele turcesci aŭ fost poreclite scrōfe, purcele, iar țāndările bombelor, godaci și godăcei.

isbesce peste șale și îi desparte corpul în două, aruncându-i partea de la mijloc în sus, la o depărtare de două metri.

Mórtea a fost instantaneă.

Corpul lui s'a înmormîntat cu mare cinste, în Calafat și îi s'a construit un monument la mormântul său, unde s'au depus două coróne, una din partea M. S. Dómnai Elisabeta și una din partea camarașilor săi.

Acesta a fost cel d'ântáiú mort din armata română în timpul răsboiului pentru independență.

Tot atunci aú căduť răniți căpitanul Botez din geniú și soldatul Purcaru Ion din artilerie, loviți de țăndările obuzului care omoríse pe Popescu

Bateria nóstră fiind fórte mult expusă focurilor turcesci, am fost siliți să o părăsim; și ne-am retras în dosul orașului.

Apa lipsia cu desevêșire, din care cauză eram nevoiți să mergem să adăpăm caii în susul Dunărei, la drépta orașului, din colo de raza focurilor turcesci, făcênd o cale de o oră și mai bine.

Nu'mi convenea de loc acéstă viață. Să stai în luna lui Iulie pe câmpiile ardătore ale Calafatului cu corturile pe nisip, să te prăjesci de sete, iar Turcii să te bombardeze cu ghiulele.

Mi părea rău să mor lovit așa fără veste, de vr'o spărtură de obuz, fără ca mai ântáiú să ved bine răsboiul și să am óre-care ocaziune ca să mă disting.

Să iaū cel puţin un drapel turcesc!

Intr'o séră auđim prin taberile vecinilor noştri, strigăte de *ura* cari nu se mai sfirşeau.

Intrebând, am aflat că M. Sa Domnitorul a venit în tabără, ca să viziteze soldaţii şi că dăduse ordin, să nu 'i se facă onorurile la primire.

Soldaţii însă, infanterişti, curcani, vânători, *etc.* Cu toţi 'i eşiseră înainte, care cum se afla şi nu'L mai slăbeau cu *ura* şi cerându'i ca să 'i trecă Dunărea cu un cés mai înainte.

Domnitorul s'a oprit ca să se odihnescă puţin, sub un cort.

Soldaţii cu toţi grămadă înconjoră cortul, strigând în gura mare să'i ducă la răsboi.

Câţi-va au improvisat un cor şi au cântat câte-va cântece vitejesci în faşa M. Séle care părea foarte mulţumit şi voios vedând dispoziţia răsboinică a soldaţilor.

In fine unul din oficerii care ne însoţia ne comunică că peste câte-va ęile vom trece Dunărea pe la Corabia.

La acéstă veste entusiasmul ajunge la culme.

Strigătele de *ura* făceau să se cutremure cerul şi pământul, soldaţii se îmbrăţişau unul pe altul cunoscūţi şi necunoscūţi, veselia era în toate inimile. De emoţiune 'mi-au venit lacrămi în ochi.

Plecând M. S. la cuartierul general a fost condus până departe afară din tabără de către soldaţii

Săi, mergend pe jos în mijlocul lor, pe când trăsura L urmăria.

Veselia a urmat și după plecarea M. Séle.

La sunetul fluerului s'a jucat: Hora, Sérba, Briul, Bătuta, Căzăcesca, până și *Cătéua!*

Césul era unu după mieđul nopții și soldații tot ar mai fi petrecut, dacă oficerii nu'î îndemnaū să se culce, căci a doua ți, trebuiaū să se scóle de diminétă.

Acéstă petrecere s'a făcut fără vin și fără rachiū.

Ba încă și apa pe care o avéu era fértă de căldură.

Peste doué țile am plecat la Corabia, ca să trecem Dunărea în Bulgaria.

Eraū niște călduri grozave, cum nu se mai văduse. Cu tóte acestea infanteriști, mergeaū cântând în cor: «Oștile staū față în față.»

Pentru prima óră auđiam acest cântec și impresiunea ce mi-a lăsat a fost profundă.

Pentru noi, călăreții, marșul era mai ușor, dar din infanteriști mulți cădeaū leșinați de căldură, pe care apoi îi adunaū trăsurile improvizate pentru acest scop.

Am poposit o séră la Orlea, un sat mic pe marginea Dunării.

A doua ți, Duminecă, se hotărise ca să ne împărtășim cu sfintele Taine; Corpul și sângele lui Christos, care s'a sacrificat pentru binele omenirii.

Înainte de împărtășanie, preotul, om în virstă

de 35—40 de ani, ne-a ținut o cuvîntare frumósă : Dicea între altele :

«Dragii mei !

«Dacă astăzi vă împărtășiți cu corpul și sângele Mântuitorului, nu trebuie să vă închipuiți că vă preparați numai de cât la mórte!... Nu trebuie să vă descurajați!... Din contră ! Corpul și sângele Domnului să vă dea curagiú ca să înfrunțați cu bărbăție, tóte greutățile rêsboiului, pentru binele patriei. Precum și Christos a suferit de bunăvoie, chinurile cele mai grozave, pentru binele omenirii !

«Trebuie să știți, dragii mei ! că nu tóte glónțele omóra. Atunci s'ar lua în cincî zile o împărăție. Multe glónțe se duc și în vânt.

«Dar după cum este de adevărat, că nu veți muri cu toții, tot așa este de adevărat, că nu veți veni toți.

«Treci prin apă și te uđi, dar mi-te prin foc ? Și de aceea este bine, ca omul să fie preparat și sufletesce.

«Să nu vă înfricoșați de Sántele Taine!... Numai osândiții la mórte se înfricoșază ! Voi nu sunteți osândiți la mórte!... Acela care móre vitejesce pe câmpul de rêsboiú, este fericit ! El móre mângâiat că și-a făcut datoria, apărându-și patria, soția și copilașii de cruđimele vrájmașului, iar sufletul lui se duce d'a drépta Tatălui ceresc.

«Dacă fie-care din voi nu s'ar espune la mórte,

atunci Turcii v6 vor goni ca pe niște netrebnici, vor trece în ț6ră și vor măcelări pe toți aceia ce 'i-ați lăsat în urma voastră. Căci Turcii sunt păgâni și legea lor le poruncesce, că tot ce nu e Turc, trebuie să piară.»

La aceste vorbe sergentul Tăerel Constantin, răspunde:

«Lasă părinte! Le vom arăta noi Turcilor! Avem noi ac și de cojocul lor.»

Preotul suride, p6te satisfăcut că cuvintele s6le aũ produs efectul dorit, saũ p6te dintr'un sentiment de mândrie națională.

M'am mirat cum, într'un sat atât de neînsemnat și depărtat de centrele mari, să se găsească un preot așa de înțelept.

În aceiași zi am plecat din Orlea și s6ra am ajuns la Corabia.

Înainte de a trece Dunărea, am primit o scris6re de la mama mea, prin soția unui locotenent, care venise să'și iea adio de la bărbatul s6u.

Cu tot entuziasmul meũ, mi se frângea inima citind scris6rea. De și eram f6rte mișcat, nu am arătat în fața acelei dame, cea mai mică slăbiciune. Dînsa s'a mirat, v6d6ndu-m6 după aparență, atât de nep6sător.

'Mi-a dis că sunt un s6lbatec, dacă r6mân nesimțitor la lacrămile mamei mele. Și mi-a preșis, că av6nd ast-fel de caracter, voiũ fi saũ omorît,

saŭ cel puţin rănit. «Nu ai să te întoreci sdravăn.»
Mi-a dis ea.

La aceste imputări rîdeam şi așa de bine am
sciut să mă prefac, că acea femeie a rămas în-
credinţată că sunt un nesimţitor.

Dar, numai unul D-zeu scie, ceia ce se petrecea
atunci în sufletul meu.

Puţin dacă mai stam de vorbă, m'aşi fi trădat.

Eşind de la dînsa, m'aŭ podidit lacrămile. In-
zadar căutam să mă abţin, fiindu-mi ruşine de
mulţimea de lume şi de soldaţii cari furnicaŭ în
sus şi în jos.

Diua hotărită ca să trecem în Bulgaria sosesse.
Ajunşi pe pod 'mi arunc ochii înapoi. Mulţime de
lume după ţermuri ne strigă:

«Isbândă bună! Şi să veniţi sănătoşi.»

Par'că eram să venim toţi! (vorba preotului.)

In sfîrşit călcăm în ţera duşmanulni, rótele tu-
nurilor alunecă pe nisip.

Pămîntul străin, mi se pare de altă culóre.

Priviam într'una ţermii românesce, de unde pornia
un sgomot surd şi confus, par'că ar fi fost un
roiŭ de albine, saŭ mai bine ca şi cum ai auđi.
de la o mare depărtare, sgomotul produs de o
cascadă.

Intr'acésta, auđiam destul de desluşit, vocea ma-
mei mele, chemându-mă pe nume.

Cu cât înaintam, cu atât Dunărea şi ţera Ro-
mânescă, încetul cu încetul dispăriaŭ vederii mele.

Până când în cele din urmă nu le mai vedui.

Cel d'ântâiū sat peste care am dat, era locuit de Români.

Nu m'am mirat, căci citisem, că Români sunt pretutindenī în peninsula balcanică, până chiar și în munții Eladei se află ore-carī sătenī a căror limbă se asemănă cu limba românescă.

Am întrebat pe un bătrân, cum aū putut suferi barbariile Turcilor și n'aū venit în țeră, unde se află frații lor?

Mi-a răspuns că aū preferat pe Turci, fraților lor. Căci dacă ți face răul străinul, nu te pătrunde așa, ca cum ți-l'ar face fratele tău.

În România, ȕicea el, țeraniī sunt sērăciți, fiindcă nu aū pămînturi. Aici și daca nu avem proprietate, dar pămînt de lucru este de voie, dând în schimb o mică dijmă statului.

Poți munci cât veți cu ochii, numai vite multe și copii mulți și voinici să'ți dea Dumneȕeu.

Dacă trecem în România, suntem siliți să muncim de pomană ciocoiului, care nu te socotesc nici ca om dar ca frate.

Am rămas pe gânduri la acest răspuns al bătrânului.

Am convorbit mult împreună și am putut aprecia că bătrânul era în stare să dea lecțiuni la mulți din învățații noștri, cari pretind ca să reformeze țera, fără ca mai ântâiū să întrebe pe țerani, căroro li se crează fel de fel de instituțiuni, despre

carî bieții ómenî nici nu viséză și nici că le dolesc.

Bêtrânu nu m'a lăsat până nu m'a ospêtat bine.

Avea vr'o trei nurorî, tóte tinere și frumóse. Una din ele, la porunca socruluî, la moment a fost gata cu o găină friptă și cu azima caldă. Vinul nu ne-a lipsit. Bêtrânu avea o butie plină în cămară.

În timpul mesei vorba ne era tot despre Turci, pe carî eũ încă nuî vêdusem.

L'am întrebat dacă a suferit ceva de la ei.

Mi-a rêspons că nu.

Cu Româniî nu aveaũ nimic, fiind-că și vedeau de trebă. Pe când cu Bulgariî se purtau fórtè rêu, fiind că și ei prea se revoltaũ des.

Când veniaũ perceptoriî să strîngă birul, cu Româniî se înțelegeau numai de cât(1).

Cu Bulgariî nu. Haiduciî Bulgarilor adesea le eșiau înainte pe la câte o strîmptóre și îjefuiaũ, omorîndu-î pe toți, fără să se pótă afla vinovații. De și pentru acest scop se incendiaũ și se măcelăriaũ sate întregi bulgăresci.

Bêtrânu vorbea cu admirațiune despre tenacitatea Bulgarilor.

(1) În Bulgaria perceperea contribuțiunilor se făcea după moda turcéseă. Perceptorî umblaũ din sat în sat și unde ajungéu, în unire cu primarul, preotul și fruntașii satuluî, se fixa suma ce trebuia să plătescă fie-care după putere și în același timp era și executat la plată, fie în banî, fie cu articole în natură

Ca să incaseze birul de la ei, perceptorii erau nevoiți să vină cu oștire.

Nici o dată n'au trăit în pace Turcii cu Bulgarii.

Împăratul ca să-i mai domolească, adusese pe Cerkeji, dar Bulgarii în loc să se astîmpere mai rău s'au aprins.

Acestea erau părerile bătrânului, în privința situațiunii în Bulgaria și cred că nu era înșelat.

Departate de mine de a învinovați pe Bulgarii pentru că se purtau dușmănos față cu Turcii!

Unui popor în sclavie îi este permis orî și ce mijloce pentru a și sfărâma lanțurile.

Bulgarii ca și Români și aș haiducii lor, din timpurile negre ale sclaviei; răsvrății contra ordinei publice, impusă de străin.

Pe acești țilhari sau bandiți, după cum îi numiau asupritorii, poporul i-a iubit și respectat, onorându-le memoria, comparându-i în cântecele lor cu vitejii cei mari.

Bulgarii și Români au avut aceeași inamică și suferințele lor au fost identice. De aceea ambele aceste popore de și deosebite prin gîntă, au fost unite prin suferință.

În timpurile din urmă, Români respirând mai liber, în tot-d'a-una au dat ajutor Bulgarilor, în luptele lor pentru emancipare.

Refugiații Bulgari ca să scape de răsbunarea Turcilor, în România găseaș asil și ocrotire. Aici

se plămădiau toate revoluțiunile care aveau de scop ruperea lanțurilor a celei mai urîcioase sclavii.

În România se formau corpurile de voluntari Bulgari. În tipografiile Românilor se efectuau toate proclamațiunile și manifestele revoluționare precum și scrierile patriotice ale Bulgarilor.

De aceeași gîntă să fi fost aceste două popore, n'ar fi fost așa de admirabil unite.

Țăranii Români cari se scie cât sunt de dificili în încuscrirea lor cu alte națiuni, și dau bucurios fetele după tinerii Bulgari și vice-versa.

Și ca să vedeți cât știu Românii să aprecieze pe Bulgari, n'am de cât să vă citez un fapt recent:

Mai anii trecuți Adunarea Națională bulgară votase o lege prin care ori-ce Bulgar născut sub o protecțiune străină, putea deveni cetățean bulgar, pur și simplu numai în urma unei cereri adresată Sobraniei (Camerei).

După cum în România se află mulți Bulgari de origine, cari departe de a fi un element de desordine care să amenințe naționalitatea sa și siguranța statului, ci din contră sunt ómenii muncitori și folositori societății, Guvernul român a protestat, iar Sobrania bulgară a fost nevoită să modifice legea.

Dacă Bulgarii din România ar fi fost nisce răi, cel mai bun prilej ca să scape România de dênșii ar fi fost acesta. Dar nu. Și Guvernul român a amenințat cu ruperea relațiunilor amicale, dacă

legea menționată se va pune în aplicare. Și legea nu s'a aplicat.

Pe când mă gândeam la faptele haiducilor Bulgari, pe cari mi le povestise bătrânul, aud trompetul sunând adunarea.

Am plecat din casa bătrânului, mulțumindu-i pentru ospitalitate și promițându-i că întorcându-mă sănătos de la război, mă voi abate și pe la dânsul.

În drumul nostru spre Plevna, am dat peste multe sate turcesci arse și devastate.

M'a impresionat mult forma pietrelor mormântale, de prin cimitirele turcești

După cum la noi se pune cruce, la dânsii se pune o piatră al cărei capăt superior este cioplit în formă de turban.

Fața monumentului precum și direcțiunea mormântului cată spre miază-zi, iar nu spre răsărit, ca la noi.

Satele creștine, de și locuite, erau foarte miserabile. Turcul plecând, jefuise și pârjolise totul, căci scia bine că nu se va mai întorce.

Sosim la Riben, lângă Plevna, unde după puțină odihnă, bateria noastră călărăță, a fost atașată pe lângă brigada de cavalerie a generalului Krilov, un bărbat plăcut, mai mult bătrân de cât tânăr, mic de statură și foarte vioi și isteț.

Sub comanda acestui general, am făcut mai multe recunoscări, la Rahova, Trestenic, Mahaleta,

Gorni și Dolni-Dubnic, etc. Însoțiți de Cazaci și Caucașieni.

Aceștia din urmă parte erau Mahometani, cu toate acestea luptând în contra Turcilor ; parte creștini, botezați cu sila, în urma supunerii lor de către Ruși.

Localitățile pe cari le exploram, nu erau încă bântuite de flagelul războiului.

De și Turcii, la apropierea noastră, fugiseră, luând cu dinșii vitele sătenilor și tot ce le căduse în mână, cu toate acestea, oamenii din partea locului, mai cu seamă la Mahaleta, mi s'au părut foarte mândri și bogați. Frumoși la chip, înalți și spătoși, adevărați eroi. Unii aveau mustățile *gróse* și lungi până pe la urechi.

Pretutindenii eram întâmpinați cu bucurie, privind-ne ca pe liberatorii lor ; bine primiți prin case și ospetați cu de toate.

Pe când cei de la Grivița se hrăneau cu porumb copt, noi, prin părțile acelea, umblând din sat în sat pe unde nu mai trecuse oștire, căci soldații sunt ca lăcustele, găsim cu înlesnire de ale mâncării.

Această fericire a noastră, n'a ținut însă mult. Într-o vreme ajunseseam mai rău de cât cei de la Grivița. Săptămâni întregi, stam cu șeile pe cai și sub focurile dușmanilor, roțind pesmeți uscați ca ferul, fericiți dacă găsim vr'o cépă, cu care să ne mai răcorim pieptul uscat.

Din cauza depărtării, intendența 'și revêrsa bunătățile sale asupra noastră, foarte rar. Aprópe la o lună o dată.

Și ce bunătăți! Maică, Dómnê! Nisce pâine mucedă și nisce putinele cu brânză. Soldații diceau că este *brânză vie* din cauza unor viețuitoare care o făceau să se misce.

Acestui nutrimînt preferam pesmeții.

Cei de la Grivița, cari erau mai aprópe de țeră și aveau drumul deschis și tot suferiau cumplit urmările relei organizații a intendenței, dar noi, și mai cu sémă că eram neconținut în marș.

Aceste marșuri nu mă mulțumiau de loc, și-mi exprimam nemulțumirea către oficeri, întrebându-i că ce fel de rêsboiú este ęsta? De aceea am venit aici, ca să ne plimbăm de colo până colo? Și de ce nu ne angajéză într'o luptă seriósă?

Aveam mare dorință să iaú vr'un drapel sau vr'un tun turcesc. Eú adică, vítézul cel mare!

Unde erai tu, sêrmane Popescule?

Oficerii 'mî spuneaú că, destinațiunea noastră, este de a face recunósceri, spre a afla forța dușmanului, că Turcii s'au întărit în Plevna și trebuie mai multă dibăcie, de cât forță ca să'i scótem de acolo.

Că fie-care corp 'și are destinațiunea sa și că în fine Generalul nu lucréză de cât după instrucțiunile ce i-se dá de la Marele Stat Major.

Nu mă simțiam satisfăcut cu aceste răspunsuri. Doriam o luptă la piept, cum cere trebuința.

N'am așteptat mult și dorința mi-s'a realizat.

Turcii din Plevna, observase că eram puțină oștire în partea locului și au cercat să ne atace prin surprindere. Nu puteam însă întrebuința forțe multe în contra noastră, căci erau ținuți în loc la Grivița de grosul armatei ruso-română.

Noi nu eram de cât două baterii călărețe (12 tunuri) și vr'o câte-va escadrone de cavalerie: roșiori, cazaci, dragoni și caucasieni. Infanterie nu aveam.

Turcii au făcut erupțiune pe la Gorni-Etropol. Indată am ocupat niște pozițiuni favorabile și am început focurile de artilerie asupra lor.

În fața noastră era o poiană semănată cu porumb. Dincolo de poiană, ca la un kilometru departe, curgea râul Vid și d'acolo înainte se vedeau pe d'asupra porumbului, delurile Plevnei, de unde mulțime de oștire turcăcă călări și pe jos se coborau spre noi, pe când artileria lor ne ținea de vorbă.

Noi de o-cam dată, am lăsat, în pace artileria turcăcă și ținem cu tunurile unde vedeam glótă. Trăgând ast-fel în mulțime, i-am imprăștiat, făcându-i să dispară pe după deluri. Apoi am îndreptat tunurile asupra artileriei, aruncându-ne ghiulele unii altora.

Pe când eram ast-fel ocupați, Turcii pe poteci

cunoscute numai de dinșii, aũ isbutit sã se stre-córe pãnã la riul Vid, sã'l trecã dincóce, în cea mãi mare tãcere, fãrã sã'i putem observa, din cauza porumbului, care în acel an crescuse într'un mod extraordinar.

Trecênd riul Vid, resping avant-posturile de roșiori și se reped asupra tunurilor cu un îngrozitor strigãt de «Il-Alah» (pentru D-deũ.)

Acest atac neașteptat produse o confusiune enormã printre noi.

Nimeni nu se gândise cã Turcii ne vor surprinde ast-fel.

Cãpitanul Dãnescu ne strigã: «La tunuri bãieți!! Cu toții sã murim, de cât sã perdem tunurile! aduceți-vẽ aminte, de vorbele colonelului.»

Escadrónele de roșiori sub comanda colonelului Crețenu se formezã în colóna de atac. Caii plini de neastãmpër, bãteaũ pãmântul cu picióarele și nechezaũ. Oficerii cu chipiurile pe cefã și cu sãbiile scóse, daũ instrucții soldaților.

Fu un moment când toți, oficeri și soldați rãmaserã nemișcați, așteptând comanda colonelului.

Par'cã îi ved pe roșiorii noștri, cu lãncile întinse, cu ochii țintã asupra Turcilor și gata de a nãvãli.

Aceste lucruri se petrec mãi iute, de cât s'ar putea descrie.

De o datã trompetul sunã înaintarea.

Un fior electric trecu peste tótã mulțimea.

Roșiorii strigă «*ura*» răcnetul lor se asemănă cu tunetul.

În aceeași clipă caii pornesc, cu o iuțelă mai mare după cum și-ar putea cine-va închipui.

Năvălind la atac, plecați pe cai, cu lăncile întinse și stegulețele roșii din vârful lăncilor fluturate de vânt, roșiorii aveau un aspect fantastic.

Mi părea că ved pe vitejii lui Vlad Țepeș, la lupta de la Târgoviște, repedându-se în lagărul turcesc ca să răpescă pe Sultanul Mahomet din mijlocul Turcilor.

Deosebirea este numai că vitejii lui Vlad Țepeș, erau soldați bătrâni, oțeliți pe câmpul de luptă și atacul l-au dat noaptea. Pe când roșiorii noștri, acum intrau în foc pentru prima oră.

Cu toate acestea proverbul, că: *Ce nasce din pisică șoreci mănâncă*, n'a fost desmințit câtuși de puțin.

Pe când roșiorii atacău pe Turci din față, cazacii și dragonii ruși îi luau din coste.

Strigătele de ura, il alah, nechezatul cailor, sunetele muzicilor și făcănitul armelor, amestecate cu vaetele murindilor producea un sgomot înfiorător și sălbatic, par'că s'ar fi surpat lumea.

Din când în când tunurile mugeau, ca concertul să fie complet.

Sgomotul produs de ghiuleaua ondulând în aer, părea un glas funebru, care jelea pe cei morți.

Am admirat pe roșiorî, dar vitejia și tenacitatea Turcilor m'a lăsat uimit.

Și m'a făcut să cuget că înfrângerea lor, n'are să fie tocmai așa de ușoră, după cum m'î închipuisem.

La acest atac, calul căpitanului Blaremburg, a cădut sub dînsul, lovit de un glonț.

Trâmbițașul Cazacilor, pe când sufla în corn *înaintarea la atac*, a fost isbit de un glonț, tocmai în gropița bărbii, sub buza de jos. Glonțul pătrunzându'i bărbia i-a petrecut capul, eșind mai sus de cefă. Turcul țintise stînd pe brînci, ascuns după un moșoroî de porumb. Dar și el 'și-a luat plata, căci îndată fu străpuns de lancea unui roșior.

Pe când noi tunarii nu ne retrăsesem încă, pentru a face loc roșiorilor să atace, adică în momentul când am fost surprinși de Turci, așa că aprópe să ne iea tunurile, un călăreț turc (Cerkez) se repede asupra'mi. Cum eram călăre, m'am îndreptat spre dînsul căutînd să nu mă surprindă prin partea stîngă; aprópe de mine ridică sabia ca să mă lovescă ca și când ar fi voit să mă spintece în două.

Parez lovitura ridicînd sabia mea d'asupra capului și pîna când el să ridice mâna ca să mă lovescă din nou, răsucesc o quartă și i' înfig sabia în piept.

Călărețul cade grămadă jos, iar calul său liber, fuge peste cîmp speriat de sgomotul produs în focul luptei.

Cu tótă rezistența lor, Turcii aũ fost respinși peste riũ.

Pe când se retrăgeaũ, 'i-am urmărit cu ghiulele, pânã când aũ dispãrut cu totul pe dupã dëlurĩ.

Mulți din ei s'aũ înecat în riul Vid. Cei cari aũ scãpat, fugind în Plevna, de sigur cã aũ povestit la toți ai lor, cele ce aũ pãțit.

Pe când ne întorceam în bivuac, strig cãpitanului: «Domnule cãpitane! Eũ am omorõt cu sabia un cerkez turcesc!»

— «Ei ași! tacĩ din gurã!

— «Zëũ Domnule cãpitane!» Și 'i arãt sabia plinã de sãnge.

— Më! a fost mort gata și ți s'a pãrut de fricã.»

'Mi venia sã turbez de necaz. Mai cu sëmã cã më vëduse cãpitanul.

Dar dñsul glumea, vrënd sã mã necãjescã, ca și bietul Popescu.

Cãpitanul Dãnescu de atunci nu mã mai chema pe nume ci: Mëi'drace! Și la tótã lumea le spunea cã sunt un diavol și jumëtate.

Acëstã poreclã nu mã supëra de loc, ci din contrã 'mi făcea plãcere.

La întórcerea nóstrã Bulgarii ne-aũ întâmpinat cu de ale mãncãrii și bëturã.

S'aũ luat apoi dispozițiuni pentru îngrijirea morților și a rãniților.

Sëra am făcut împreunã cu Ruși o petrecere de s'a dus vestea.

Soldații noștrii jucau, cântându-le din fluer soldatul Ciobănel Dumitru.

Cazacii și Caucasienii, strînși în cerc câte 10 sau 15, cântau în cor, ținând tactul, bătând din palme. Cântecurile lor avu un accent eroic.

Iar în mijlocul cercului unul sau doi jucau.

Jucătorii luau în dinți și în ambele mâini câte un cuțit pe care le mânuiu în timpul jocului, cu o iuțelă și dibăcie admirabilă.

Cei cari jucau parcă nici nu atingeau pământul cu picioarele. Tot jucând, țacăneau cu cuțitele, aducându-le printre picioare, pe după gât și pe la subțiori. Se plecau, se încovoiau și dintr'o aruncătură înfigeau cuțitele în pământ; și tot jucând iar le scoteau din pământ și iar le învîrtiau și le resuceau, aruncându-le în sus și prințându-le în mâini, fără să perdă cătuși de puțin măsura jocului.

Privindu-i ast-fel și ascultând la cântecurile lor mi se părea că mă aflu pe țărmii Donului sau prin munții Caucasiiei.

În cele din urmă, se formeză o horă mare, împetritată.

Se prinseră în hora românească: Cazaci, Cubani, Cerkezi, etc.

Era un spectacol ce nu se vede des:

Atâția ómeni de diferite naționalități, cari de și nu se înțelegeau și comunica, fie-care în limba lui, veselia și amicitia.

Cât am fost în contact cu acești oameni, am putut aprecia la dînșii, caracterul lor cavaleresc.

Mă împrietenisem cu vr'o câți-va și nu trecea și la mijloc, fără să ne vedem. Dacă nu mă duceam eu în tabăra lor, ei negreșit trebuiau să vină la mine să mă vadă și stam pe lângă foc, vorbind fie-care în limba *luș*. Orî de câte-orî ne întorceam de la vr'o luptă, îndată ne cercetam unul pe altul.

Frații Daniil și Constantin, Caucasieni creștini, acesta din urmă, mai de aceeași vîrstă ca și mine, mă iubiau foarte mult. Și în transportul iubirii noastre, vorbiam de multe orî, ca să mă iea cu dînșii în Caucașia, după terminarea răsboiului.

Invêtasem câte-va cuvinte rusesci și căzăcesci, dar cerkezesci nici unul. Limba lor mi s'a părut așa de curiosă, par'că ar fi fost după o altă lume sau după o altă planetă.

Acești doi frați m'aș prezentat apoi tatălui lor.

Am încremenit când am aflat că și tatăl lor este cu dînșii. Am rîs în sine'mi și 'mi-am și dis :

«Ce dracu! ăștia, aș plecat la răsboi, totă familia! Cum nu'și aș luat și femeile cu dînșii?

I-am întrebat dacă aș femei, copii, frați sau surori pe acasă.

Mi-aș răspuns că ei nu sunt însurați, aș lăsat însă acasă pe mama lor și pe o soră sub îngrijirea fratelui lor cel mai mare, care este însurat și care îngrijesce de averea lor compusă din oi.

Apoi tatăl lor cu o sinceritate surprinzătoare, mi-a spus că dacă a-și merge cu ei în Caucașia, bucuros mi-ar da pe fiică-sa de nevastă, lăudându-mi-o că este foarte frumoasă și vrednică.

I-am răspuns ca să ne ajute Dumnezeu, să terminăm războiul cu bine și vom vedea apoi ce vom face.

Soldații noștri și luaseră avântul, primiseră boțelul sângelui, după cum se dice.

În toate luptele ce au urmat, roșiorii și călărașii noștri se întreceau cu Cazacii de la Don.

Bulgarii supranumiseră pe călărași, *Rumenski-Cerkeji*, adică cerkeji românești, nu atât pe cât că costumele se asemănau, pe cât că erau ca și Cerkeji în vitejie și îndrăsnelă.

După cum am dis lupta de la Gorni-Etropol a fost cea d'ântăiu, pe care am avut-o la piept.

De aci încolo, am întâmpinat mai des, ast-fel de ocașii, căci Turcii dilnic se cercau, să ne respingă de acolo. De ore-ce îi jicniam aflându-ne aproape de drumul Sofiei, pe unde ei aveau comunicație deschisă, din Plevna, prin Lovcea, Gorni-Dubnic, Sofia și mai departe până la Constantinopol.

În aceste lupte cu Turcii soldații observaseră pe Păun Stancu, rotașul tunului al patrulea, că acesta nu lepăda luleaua din gură nici o dată. Nimic nu l mișca sau entusiasma.

În focurile cele mai grozave și fuma luleaua

liniștit, ținându-și caii de frîne, par'că nimic nu s'ar fi întemplat.

Soldații l supranumiseră *Tetea*. Adesea îi strigau: «*Păzea teteo!* că vine purcica.»

Iar el le dicea: «Lasă vie! numai luleaua să mi-o lase în pace.»

De multe ori îi furaă luleua, atunci Păun Stancu devenia furios, răscolea totă bateria până o găsia și apoi iar o aprindea și fumând se liniștea părându-se că nimic nu'l preocupă de cât luleua sa.

La lupta de la Dolni-Dubnic pe când ghiulelele văjiaă, și schrapnelele flueraă și țipaă îngrozitor, Păun Stancu scotocesc coburii de la șea, căutându-și luleaua, însă nu o mai găsesce.

Furia lui ajunge la culme.

Soldații păreaă că să îngrozesc mai mult de injurăturile lui de cât de vijiitul ghiulelor.

De atunci Păun Stancu nu și-a mai găsit luleua.

Acel care îi o furase n'a mai îndrăsnit să o scotă la lumină.

Sau póte că ajuns de blestemele lui *Tetea* căduse în luptă, luând și luleaua cu dînsul pe cea laltă lume.

Tetea însă a găsit un mijloc să-și suplinescă acéstă lipsă.

Și-a făcut un ciubuc de trestie, și îi a pus în cap o formă de pipă făcută dintr'o bucățică de ciucălău de porumb.

Toți fumătorii l'au imitat. Mai cu sémă că pe acolo tutun se găsea în abundență, dar hârtie de țigară nu.

Căpitanul vedându'i și ca să facă o surprisă plăcută soldaților, cu cea d'ântâiu ocazie a comandat de 'i-a adus de la Turnu-Măgurele 100 de lulele pe cari le-a împărțit soldaților.

Lui Păun Stancu 'i-a dat două, ca să aibă rezervă la cas de perdere.

Incepusem a duce lipsă despre hrană.

Intendența 'și aducea aminte de noi tórtte rar, trimițându-ne pâine mucedă și *brânză vie*.

Soldații se hrăniau singuri care cum putea.

Bulgarii de la Gorni-Etropol și de la Trestenic, cu tótă buna voință ce ne arătase la început, acum să plictisiseră de noi.

Nu mai aveaū ei ce mânca, dar să ne mai hrănescă și pe noi. O oștire de două sau trei mii de călăreți.

Ambele sate nu coprindeaū împreună 300 de familii, veniaū câte dece călăreți la o casă.

Cât de bogat să fie un țeran, nu póte sustine timp mai îndelungat, dece călăreți.

De o sėptēmână caii noștri nu máncașeră grăunțe. Căpitanul chiamă pe primar și'l întrebă dacā póte să procure orz sau ověz pentru cai, oferindu'i prețul cel mai bun.

Primarul 'i spune că nu se gășesce. Căpitanul se înfuriază, numindu'i că sunt nerecunoscători, și

amenință că va da iama prin sat și atunci va sci el (primarul) să găsească tot ce trebuie.

Primarul însă clătinând din cap, 'i dice: «Ama, bre căpitane! voi când ați plecat la bătaie, de ce nu ați luat tot ce vă trebuie? De unde să vă mai dăm noi?»

«Când ați venit la început în satul nostru, v'am eșit înainte, cu pâine și sare. V'am dat fără plată și cu plăcere tot ce am avut, bucuroși că scăpăm de Turc. Acum nu mai avem ce da. Turcii ne-aū jefuit, ce a scăpat de la Turci, aū furat Muscalii. Credeam că voi Români, sunteți mai de omenie, dar tot ca Turcii și Muscalii sunteți și voi. Iei pușca la spinare, saū încaleci calul și pleci la bătaie, alt-ceva nu sci. Iar despre ale mâncării ne puneți pe noi pe foc.

«Ah! este rău să fii raia (1).

«Ce am suferit noi numai D-șeū scie.»

Căpitanul n'a mai insistat vedënd că primarul are tötă dreptatea.

Culegeam porumb de pe câmp, 'l curățam și mai mințiam caii cu asta.

Iar noi rodeam la pesmeți, de ne scăpăra măselele.

Din causă că Turcii dilnic ne atacaū, eram siliți să stăm îmbrăcați și încinși ziua și nóptea.

(1) Supus, sclav.

Nu ridicam șeile de pe cai cu săptămânile. Așa că Turcii nici o dată nu ne-au găsit nepregătiți.

Incepuseră și niște ploii de nu mai conteneau nici ziua nici noaptea. Câte o dată, biruit de oboseală, petreceam dirlogii calului pe după mână și mă culcam pe pământ, adică în noroi și puneam gluga în cap, până peste ochi.

Adormeam ascultând cum mă bătea picăturile de ploie.

Somnul ținea până mă pătrundea apa și frigul.

Iar când soroarele și mai arăta fața printre nori, mi uscam hainele și jucam ca să mă încălzesc.

Ar crede cine-va că din cauza acestui trai miserabil, soldații erau poate triști sau descuragiați!? Ași! Pe vreme bună sau rea și chiar sub focurile dușmanilor, soldații vecinic glumeau. Iar Cazacii și Caucasiienii, cântau întruna.

Ori cât de miserabilă ar fi viața de campanie și are și ea farmecul ei. Și nu cred să existe un singur soldat, care să fi trecut prin asta, și să nu-și reamintescă cu oarecare plăcere de acest trai țigănesc. Ba dorind chiar, să mai ia încă o dată parte la vr'un război.

Fiind-că pomenirăm de țigani, mi adusei aminte de pășania unuia, pe care voi să vă o aduc la cunoștință, numai dacă nu vă plictisesc:

În regimentul nostru era un soldat, anume Ghiță, descendent direct al Faraonilor. Bărbat frumos și voinic.

Îi crescuse barba și părul ca la un popă. Nu se scie de unde găsise un potcapiu; când 'l pune în cap și începea să cânte aghióse pe nas, jurai că e popă.

Ceî dă dracu în gând!? Ca la ȕintăiú Octombrie să boteze Bulgarii.

Fără săși spună planul niměnuí, dis de diminețá și pune potcapiul în cap, iea o legătură de busuioc în mână și urmat de soldatul Boiangiu Nicolae (un alt pungaș) (1) cu o căldărușă cu apă în mână plecă prin sat din casă în casă, cântând: «In Iordan botezându-te tu Dómne.»

Bulgarii se miraú că ee fel de popă este ásta? Cu potcapiu și cu manta soldățescă!? Iar Boiangiu le spunea, fórte serios, că mantaua a împrumutat-o de la un soldat, fiindu'i frig popii numai în anterioriu. Și că acesta este un popă fórte învėțat, adus tocmai de la Bucuresci, ca să mai citėscă molifte pe la soldați, că prea s'aú făcut nelegiuíți. «Dómne iartă-mė».

Și când pronunța aceste cuvinte, Boiangiu făcea nisce cruci, cât tóte ȕilele de mari.

Botezaseră vr'o dece case. La un loc daú peste un soldat stând la vorbă cu ómenii casei, acesta care 'i cunoscea, cum 'i vede, 'l apucă rísul. Să se prăpădescă și mai multe nu.

Ríd și Bulgarii și fac haz cu toți.

(1) Acesta nu era țigan.

Când, o Bulgarcă, observând căldărușa din mâna lui Boiangiu, începe să țipe.

«A!!! iată căldărușa mea de smântână!!»

Apucă căldărușa cu mâinele și trage!

Boiangiu trage, ea trage, până când intervenirea ceii l'alți și cădură la învoială. Adică, Bulgarca să și iea căldărușa, iar Boiangiu și cu Ghiță, gologanii pe care îi câștigaseră cu botezul.

Să duce vestea ca fulgerul prin tot satu. Es toți Bulgarii de prin case și fac haz de Ghiță, petrecându-l cu alaiū.

Și așa nenea Ghiță în loc să câștige ceva, perde și căldărușa care prețuia mai mult de cât gologanii ce îi câștigase.

Tare mi-e tēmă și mie să nu pășesc ca și dēnsul, publicând acēstă broșură.

Sosind în parc, lui Ghiță nu i ajungea rușinea ce pățise de la Bulgari, dar nu mai putea acum să scape de înjurăturile lui Boiangiu, care i imputa că dacă a furat de acolo căldărușa, ce mai căuta în casa aceia?!!

Multă vreme aū ris soldații de drăcia lui Ghiță, despre care a aūdit și Regele Carol. Iar Bulgarii și reamintesc și astăzi pōte, că aū fost botezați de un țigan, ba încă i-aū sărutat și mâna.

Cu ast-fel de petreceri, cu cântece și glume, viața părea mai ușoră, și nu ni se ura nici o dată. Diua de mâine, nu ne îngrija.

Ați observat, pōte, că în povestirea mea n'am

arătat date precise, afară de botezul lui nea Ghiță. Causa este că nu le-am notat. Credeam acesta nefolositor, căci mă gândeam foarte puțin, că mă voi întorce vr'o dată la ai mei, și că'mi va veni într'o di ideia de a'mi scrie memoriile. Mă așteptam dintr'un moment într'altul, să cad lovit de vr'un glonț sau spărtură de obuz, lucru de care prea puțin mă îngrijiam.

Datele le-am uitat. Faptele petrecute însă, sunt așa de vii întipărite în memoria mea, par că ar fi fost ieri. Și când ași sta să le descriu pe toate, ași umplea volume întregi.

În acest timp, căduse Karsul în Asia, sub puterea Rușilor, iar Grivița fusese cucerită de Români.

Orî-de câte orî primiam asemenea vești, făceam câte o petrecere ca aceia pe care v'am relatat-o după bătălia de la Gorni-Etropol.

Pe când petreceam ast-fel, mă gândeam: Óre familiile acelor ce au copii și frați la răsboi, tot asemenea vor fi petrecând? Sau că cu inima strânsă de durere citesc lista celor căduți în foc!

Brigada noastră primise ordin să ajutăm gardei imperiale de sub comanda generalului Gurco, la cucerirea redutei Gorni-Dubnic.

Prin cucerirea acestei redute se încheia lanțul de împresurare al Plevnei și Osman-Pașa, ne mai având comunicație cu Constantinopolul, trebuia să fie nevoit să capituleze.

Înainte de a se da atacul la Gorni-Dubnic, am

fost însărcinați noi, să facem o recunoșcere într'acolo.

O di întregă ne-am plimbat cu tunurile, prin prejurul redutei, ca să aflăm forța dușmanului.

Ne-am oprit de mai multe ori la câte o poziție avantagiösă și le aruncam ghiulele.

Aveam d'a drépta baterii, roșiori- și în stânga Cerkeji cari să ne susțină în cas de atac neprevăduț.

Turcii au eșit din redută alergând asupra noastră cu strigăte de «il alah!» ceia-ce ne făcea să rîdem.

Intr'adevăr! Săși închipuiască cine-va, că o mie sau două de ómeni strigă «*il alah*» repetat des și și va închipui ce caraghios este acest strigăt!

Pe când strigătul de *wra* la ai noștri, are ceva într'însul mai eroic și mai îngrozitor.

Cu acest strigăt de *wra* s'au repeđit Cerkeji și roșorii noștri asupra Turcilor și îndată 'i-au risipit ca puii de potârniche.

Frații Daniil și Constantin, erau în avant-posturi; 'i vedeam că nu stau la un loc ci ca și cum ar fi voit să sfideze pe Turci, se repedeaă în goana cea mai mare a calului, până sub redută, la o depărtare de cel mult o sută de metri, iar Turcii ploaă asupra lor cu glónțe, fără să 'i atingă, par'că ar fi fost dreși.

Tatăl lor care se afla cu trupa de susținere, lângă bateria noastră, le adresa cuvinte în limba caucasiană, ca și cum ei l'ar fi auđit; de și eram la o

aşa depărtare că ori-şi cât ar fi strigat, ei nu puteau să 'l audă.

Necunoscând limba caucasiană, nu puteam şti ce dice el, dar pricepeam că el dicea să se astâmpe şi să nu facă atâtea nebunii nefolositoare

Câte-va ghiulele turcesci cad în mijlocul Cerkejilor, omoră câţiva cai şi oameni.

Căpitanul nostru le strigă ca să se retragă la o poziţie mai avantajoasă.

Cerkejii însă rămân impasibili. Staă pe loc, fără să se mişte. Acolo aveau ordin să stea.

Tocmai după ce căpitanul nostru trimite un călăreţ prin care se aduce un ordin de la generalul, ca Cerkejii se schimbe poziţiunea cu o alta, mai puţin periculoasă. Atunci trupa lor a părăsit acel teren aşezându-se cam înapoia bateriei.

O ghiulea cade între noi, omoră un cal d'ăi lui Păun Stancu şi o ţandără de obuz 'i sboră luleaua din gură.

Păun Stancu ridând 'şi scote a doua lulea din carâmbul cismeî, şi se adresează Turcilor înjurând: «A! a! a!! păgânilor! mai am aci una! Şi în lădiţă destule obuze pentru voi! «Trageţi băieţi!»

Iar tunarii trăgeau, ridând de luleaua lui *Tetea*.

Iar căpitanul 'i strigă:

«Păune! păstreazăţi luleaua că nu 'ţi mai cumpăr alta!»

La care vorbe Păun 'i răspundea:

«Lasă, domle căpitane! că o să intrăm în Plevna

și am să fumez tutun turcesc, cu ciubucul lui Osman-Pașa!»

Caporalul Popa Dumitru care era din același sat cu Păun Stancu, îi dice: — «Dar dacă ți-o rămâne ósele pe aici! Ai să fumezi tutun, în raiul lui Mahomet!» — «Apoi de! *Domle căprar!* Eū nu sunt însurat! n'am nevastă tînără și frumósă cum ai d-ta! Ce o fi făcēnd ea mititica!? Te-o fi dorind!? or o fi găsit altul mai voinic ca d-ta, că prea ești fricos! ce dracu! mai fricos ca un iepure!

Caporalul Popa Dumitru s'a rușinat de vorbele lui *Tetea* și de rîsetele soldaților. De atunci apoi, toți rîdeau de bietul caporal și aceia cari erau mai îndrăsneți în tot-d'auna 'l întrebaū: că, ce-o fi făcēnd biata mititică a-casă!?

Notați că pe cānd se proferaū ast-fel de glume, ghiulelele ploaū și soldații unul câte unul cădeau!

Popa Dumitru cu mantaua pe umeri, se plimba de colo pānă colo. Póte ca să se arate curagios, saū póte că era înfuriat de rîsetele camarașilor săi.

De o dată o ghiulca se sparge prin apropiere, o țandără de obuz șterpelesce póla mantalei lui Popa Dumitru, iar acesta speriat se pipăia peste tot corpul ca să vađă, nu cum-va este lovit? Ceia ce măresce ilaritatea generală.

În fine generalul aflānd ceia-ce voia să scie, dă ordin să ne retragem.

Am uitat să spun că pe cānd am făcut acéstă

recunoscere, am dat peste un mic cătun, format de vr'o dece sau două-deci de case. Roșiorii au găsit într'o pimniță un bulgar căruia Turcii spin-tecând un stîlp care susținea bolta 'i introdusese în despicăturile stîlpului ambele mâini, cu scopul ca să'l forteze a spune unde are bani, căci bulgarul trecea de om bogat.

La sosirea roșiorilor, bulgarul, care de durere nu mai vedea, 'i *pierise vędul* cum se dice, le strigă rugător: «Ertare! Milă! nu am ce vă da.»

Roșiorii noștrii au priceput în dată ce era pricina. Și spărgînd stîlpul au scos mâinile bulgarului din butuc, dîcîndu-î: «Moșule! noi nu suntem Turci.»

Desmeticindu-se moșul le-a dîs: «Să fiți blagosloviți copiii mei!» Iar roșiorii au plecat, mulțumindu-se cu un butoi cu mastică, pe care 'l găsise în pimniță, fără să mai întrebe de banii bulgarului.

Cătunul era pustiū, locuitorii fugiseră de frica Turcilor, într'o pădure din apropiere.

Moșul scăpînd din butuc, s'a dus de sigur drept acolo, căci ne-am pomenit cu vr'o câți-va tineri bulgari, armați și călări, cerînd voia colonelului Crețenu, ca să iea și ei parte la luptele noastre. Colonelul le-a dat tótă voia.

Intre acei tineri se afla și fiul moșului pe care roșiorii 'l salvase.

Ce coincidență bizară! acest tîner a perit în luptă chiar în acea dî.

Se vede că acea familie datora vr'un tribut morții.

Tinărul se afla tocmai în cõda colõnei, o ghiulea îi retează capul, iar calul simțindu-se nesuștinut, fuge cu corpul cãlãrețului fãrã cap (ca în poveste).

Piciõrele cãlãrețului fãrã cap, bãgate în scãri, bãteaũ calul peste cõste, ceia ce l enerva și mai mult la fugã.

Calul a parcurs tot frontul și apoi 'și-a luat drumul spre pãdure.

Aceastã împrejurare a îngrozit pe soldați, mai mult de cãt tõte grozãviile ce le veduserã ei pãnã atunci.

Sub impresiunile acestei împrejurãri înfiorãtõre, am fãcut acestã recunõscere.

Incidentul lui Pãun Stancu cu Popa Dumitru ne-a fãcut însã sã ridem și sã uitãm pe cãlãrețul fãrã cap.

În nõptea ce a precedat bãtãlia de la Gorni-Dubnic a doua și saũ a treia și dupã recunõscere, nu'mi aduc bine aminte, primim ordin sã pornim în marș.

Cãnd sã revãrsaũ zorile, eram sub tabiile turcesci.

La moment, cu sapele ne-am fãcut mici șanțuri de apãrare și începem focurile.

Turcii rãspund cu impetuositate.

De și focurile lor erau fõrte dese, totuși eram puțin apãrați de õre-ce, cãpitanul Hepites, care înlocuise pe cãpitanul Dãnescu, mutat la o altã baterie, alesese o pozițiune admirabilã, pe o cõstã care se ridica ușor în fața nõstrã și de aci urma o vale adãncã, care ne despãrțea de înãlțimile turcesci.

Obusele Turcilor, se spărgeau, saū în capul cós-tei, ale căror țăndări se opreaū în parapetele im-provisate de noi, saū la spatele nostru.

Schrapnelele cari se spărgeau d'asupra nóstră, acelea ne vătămaū mai mult.

Acestea sunt nisce obuse, cari conțin în interi-orul lor, până la nouă-deci de glónțe fie-care ; glónțele sunt cimentate pe pereții interiori ai obu-sului cu un fel de materie esplosibilă.

În vârful obusului se află un regulator, pe care tunarul îl aranjează ca obusul să se spargă, la dis-tanța ce voesce. Tot în vârful se află un fitil, care ia foc la eșirea obusului din gura tunului, acest fitil arde uniform, și la momentul hotărât propagă focul la materia esplosibilă din interiorul obusului.

Aprindându-se materia esplosibilă, gazele se di-lată, obusul se sparge în aer, iar glónțele cad în formă de plóie peste capetele dușmanilor.

Regulatorul din vârful obusului este ast-fel făcut, că fitilul să se pótă lungi saū scurta după voința tunarului, adică după cum distanța unde se află dușmanul este mai mare saū mai mică.

Schrapnelele numite ast-fel de la numele inven-tatorului, colonel Schrapnel (engles) se întrebui-nțeză, când dușmanul are în față óre-care întărire saū se află într'o pădure, în fine când obusele or-dinare, nuși pot produce efectul.

Mai sunt și obusele aprindétóre, cari când se sparg, azvêrl din ele, un fel de materie care arde

cu flacăra mare, comunicând focul îndată la orice obiect incendiabil.

Sunt multe feluri de obuse, nu este însă locul de a le descrie aici.

Turcii începuseră să tragă cu schrapnele, dar său că nu sciaū să le reguleze, său că materialul era prost, nu se spărgeau tóte d'asupra nóstră. Unele se spărgeau când atingeau pămîntul și efectul era ca și la obusele ordinare, altele nu se spărgeau de loc.

Căpétasem gradul de sergent și îndepliniam în consciință funcțiunea de ochitor.

După două trei focuri trase, aflasem așa de bine distanța, în cât aruncam obusul din tunul meū, drept în ambrasura tunului turcesc.

Artileriștii sciū ce va să ȃică a afla cine-va distanța de la locul unde se află, până la un punct óre-care.

Afară de experiență, mai sunt și niște instrumente de sticlă, gradate; sticla plină cu apă, conține o bulă de aer, tocmai ca și nivelatórele cu care se servesc inginerii. Indată ce a eșit obusul din gura tunului se pune instrumentul într'o pozițiune óre-care și în momentul când obusul a cădut făcënd esplosie, se observă punctul unde a ajuns bula cea de aer, care indică aprópe precis distanța între ambele puncte.

Aceia cari nu sciū său nu pot afla distanța la

care se află inamicul, pot fi siguri, că strică praful de pomană.

Sub-locotenentul Niculescu se aședă la al doilea tun, îi comunic distanța, ochesce și el, apoi tragem, veselindu-ne de confusiunea ce produc între Turci, ghiulelele noastre.

Turcii îndesesc focurile cu turbare.

Nu mai era răsboi, ci o adevărată grindină de schrapnele ploua asupra noastră, la al căror șuerat, soldații răspundeau: «hâidea purcică!» după cum le botezase bietul Popescu.

Chiar glonțele de pușcă ajungeau până la noi. Fișiiții acestor glonțe, făcea asupra noastră, o impresie caraghioasă. Numai sgomotul obuselor și țipetele schrapnelor, meritați atențiunea noastră, a tunarilor.

Cu totă pozițiunea noastră escelentă și cu toate că soldații, adresați ghiulelelor cuvinte de dispreț și fel de fel de înjurături, cu toate astea ȳic, unele dintr'însele aruncate mai cu ȳprecisiune, spărgându-se între noi, ceea-ce atingea numai scăpa.

O ghiulea cade între cai, omoră doi și retéză mâna dréptă a soldatului Marin Ion care îi ținea.

Un glonț de schrapnel pėtrunde pieptul soldatului Stupăriță Marin, care móre pe loc!

Și alții! și alții! Pe fie-care moment cădeați dintr'ai noștri!

Soldații departe de a se descuraja, priviați a-cęsta ca fórte natural, la care lucru trebuia să se

aștepte fie-care. Compătimeaă pe camaradii lor cari cădeaă și luaă în bătae de joc pe cei ce să arătaă mai fricoși.

Intr'acestea focurile turcesci se îndesesc tot mai tare.

Pe când mă pregăteam să îndreptez tunul, spre un punct, de unde mi să părea mie, că vin mai multe focuri peste noi, de o dată un obus turcesc se sparge la picióarele mele, învélundu-mă într'un nor de țărână și de fum. In aceeași clipă o țandără din acel obus, mă isbesce drept în piept, în capul cóstelor.

Un moment am pierdut respirația și mi s'a făcut nópte pe dinaitea ochilor.

O clipă parcă încetase circulația sângelui în tot corpul. N'am căđut însă jos.

Până să mă desmeticesc, un schrapnel se sparge d'asupra nóstră, și un glonț 'mi pėtrunde țita dreaptă de sus în jos și se opresce între cóste.

Sângele țisnesce gârlă din ambele răni. Mă înfi-
oram simțindu'l cald, șerpuint pe corpul meă.

Mă desbrac cu ajutorul soldaților, iar medicul Soiu alergă la mine cu tot pericolul ce'l amenința.

Pe când mă lega medicul la piept, cercând a opri sângele, eram nevoit a ține ambele brațe în sus, ridicate. De o dată un glonț de pușcă, ale căror fișituri, mai înainte le desprețuisem, mi pătrunde brațul stâng aprópe de încheetura mâinii.

Glonțul trecuse pe d'asupra capului doctorului,

fără să'l atingă; dece sau cinci-spre-dece centimetre mai jos și i-am fi cântat și doctorului *vecinica pomenire!*

Dar se vede că Turcii cu mine aveau socotelă, răsbunându-și de numeroasele obuse ce le asvirlisem în parapetul lor sau póte că și dênșii, ai dracului, aflaseră distanța.

După ce doctorul fără să se turbure, termină cu pansamentul, simt o slăbiciune mare în tot corpul și o amețelă grozavă. Picioarele nu mă mai țineau, începusem să tremur din cauza pierderii sângelui ce mi cursese cu abundență. Mi făceam însă curajiu și doriaam să staū la post, până la sfirșitul luptei. Dar după îndemnul tuturilor, m'am retras din luptă, iar un soldat a fost însărcinat ca să mă conducă la ambulanță.

Colonelul Crețenu care ne comanda, îndeplinind funcțiunea de general de brigadă, sub ordinele căruia era pusă și bateria noastră, ne întâlnește în drum. Informându-se despre mine și vedându-mă în ce stare eram, a dat ordin ca să stăm pe loc și a trimis un călăreț ca să aducă o trăsură de ambulanță să mă iea.

Până să vie trăsura, am stat jos puțin. Atunci m'am observat singur. Hainele după mine erau pline de sânge, par'că eșisem dintr'o măcelărie, rupte și găurite de țândările obusului ce mă lovise.

Până atunci nu simțisem durerea rănilor. Pieptul începe să mă junghie. Incerc să mă scol, creșdend

că plimbându-mă durerile se vor mai alina dar nu pot. Atunci, în inima mea, am mulțumit colonelului pentru dispozițiunea ce o luase, trimițând după trăsura.

Familia Crețenu, face fală némului românesc. Nu eũ voiũ face elogiuri acestei familii, dar lumea care ı cunósce scie că sunt dotați cu caractere nobile și inime mărețe.

Nu pot sci dacă așa sunt ei de la D-deũ, saũ că este rezultatul unei creșteri deosebite. Cred mai mult însă, că D-deũ i-a favorisat, dându-le acest dar.

Cine n'a citit, fără să fie mișcat, renumitele versuri ale poetului George Crețeanu:

«Fie pâinea cât de rea.

«Tot mai bine în țara mea.»

Aprópe perdusem cunoscința când a venit trăsura să ne iea, pe mine și încă un roșior rãnit la mână.

Parcă visam, sciũ că am cerut apă. Un sanitar ımi presintă bidonul pe care l'am golit până în fund. Cer din noũ apă, soldatul refusă, ȃicând că nu este bine să beũ apă multă. Doctorul însă, care însoția ambulanța, ordonă să mai aducă apă. Și amestecând'o cu puțin coniac cel avea într'o sticlufă, atãrnată de gât, ımi dă iar de beut.

Pieptul mă durea grozav, parcă eram strãns într'un corset de fier. Am cãđut în nesimțire. N'am mai știut cé s'a întemplat pe urmă.

Nu sciũ când am plecat de acolo, nici drumul

pe care l'am făcut atunci, câte césuri a durat sau câte zile, nici când m'aú dat jos din trásurá, nu'mi aduc aminte.

Când am deschis ochii, venindu'mi în fire, m'am pomenit într'un cort, la ambulanța de la Grivița.

Mulți din cunoscuți, 'mi-aú spus pe urmă, că m'aú văduț când veniam de la Gorni-Dubnic la Grivița rănit. Și că chiar aú vorbit cu mine.

Intre aceștia aú fost căpitanul Dănescu cu frațele său Nae Dănescu, sergenții Teodorescu Ion, Mihalache Nicu și alții.

Eú însă nu știu minte nimic și nici că știu ce le-oí fi răspuns, la întrebările lor.

Roșiorul mi-a spus că și doui Caucasieni călări, asemenea aú oprit trásura ca să-mi vorbescă, spunându-i că mă cunosceaú și că sunt prietenul lor ca și un frate.

După cum mi-a descris roșiorul figura și statura lor, precum și caii, 'mi daú cu socotélă, că trebuie să fi fost frații Daniil și Constantin.

Bieții băieți! nu i-am mai revăduț. Eú adesea mă gândesc la dênșii, nu știu dacă și ei asemenea se vor fi mai gândind la mine, la «mala-deț sergent» după cum 'mi diceaú:

În vr'o câte-va rînduri am revăduț în vis pe Constantin, iar pe Daniil numai o dată.

Deșteptându-mé 'mi reaminteam una câte una tóte întemplările mele și ași fi creduț că visez, dacă nu simțiam durerile rănilor.

Neobositul doctor Davila era acolo. Nimic nu scăpa vederii séle agere. Prin caracterul său glumeț, și în tot-d'a-una vesel 'și câștiga tóte inimile. Și, ar fi fost în stare să conducă o țără întregă.

Dacă ar fi fost general de armată, iar nu doctor, ar fi devenit idolul soldaților săi.

Glumele și faptele séle ne făceaū să rîdem cu lacrămi.

Dar și când se supăra! Maica ta Christóse! Toți fugeaū în gaură de șerpe.

La Grivița era prima stațiune de răniți, care îndată ce erau culeși după câmp, li se da acolo primele îngrijiri și apoi erau porniți înainte spre țără.

A doua stație era la Mecica, și a treia la Músülün-Selo.

A patra și ultima la Turnu-Măgurele, unde se înființase peste 30 de spitale permanente.

Aceste stațiuni erau aședate la distanțe egale. Așa că diminéța se deșertaū succesiv spitalele de la Grivița, Mecica și Músülün-Selo și peste ți veniaū alte convoiuri de le umpleaū din nou.

Li se da bolnavilor hrana preparată de mai înainte, li se schimba pansamentele și a doua ți diminéța erau porniți înainte la stația următoare, unde se urma aceiași operațiune, până la Turnu-Măgurele.

Pe mine m'aū oprit la Grivița. Diceaū doctorii că la Turnu-Măgurele este infecție mare din cauza

multelor spitale și că eram expus să mă bolnăvesc mai rău.

Dar eu sciam bine că dinșii mă condamnase și că puțină speranță aveau că mă vor putea vindeca.

Îi audeam vorbind franțuzesce fără să scie că eu înțelegeam această limbă.

Pieptul mi se umflase grozav din cauza óselor scrobite ce erau înăuntru, producându-mi dureri, cari mă făceau să'mi perd respirația.

Afară de asta timpul se răcise și sufeream și frigul, de și doctorul Davila ne făcuse sobe în corturi?!

Vecinul meu, roșiorul, rănit ușor la mână, săria îndată la orî-ce necesitate aveam. Mă îngrijea ca pe copilul lui.

Am stat acolo două săptămâni, unde am aflat minunile de vitejie ale vânătorilor și Curcanilor noștri, chiar din gura răniților. Tot acolo mi s'a spus că Gorni-Dubnicul a căzut sub puterea Gardei Imperiale și ast-fel se încheia lanțul de împresurare în jurul Plevnei.

În acest timp ne-au vizitat M. Sa Țarul Alexandru și Domnitorul nostru Carol.

Era o zi frumoasă de Noembre, când sórele se îndură câte o dată să mai arunce puțină căldură pe pământ.

Ne-au scos din corturi și ne-au așezat pe patură afară la rînd.

La sosirea Suveranilor, cei ce aũ putut, s'aũ sculat în picioré.

Ambii s'aũ oprit în dreptul roşiorului, vecinul meũ din drépta.

Impératul a ȓis franţuzesce Domnitorului:

«După tip, mi se pare că ęsta este Turc?»

'I plăceaũ se vede, Turcii.

Domnitorul întrebând pe rănit, acesta 'i răspunde că este roşior şi de fel din judeţul Buzéũ; care răspuns 'i l'a comunicat Impératului, ríđénd.

Impératul era îmbrăcat cu o manta simplă, nimic nu aręta mărimea gradului sęũ, nici chiar pe şapcă nu avea vr'un semn distinctiv.

Numai la gât, purta o decoraţiune, nu sciũ care, şi era încins peste mijloc, pe d'asupra mantalei, cu o centură de aur.

Cu tóte astea înfăţişarea lui inspira respect şi stimă. Să cunoscea nobleţea caracterului în vorbă, în gesturi, în mers, etc.

Intr'un cuvînt la prima vedere cunosceaĩ că acesta este omul care comandă tuturilor Ruşilor.

Roşiorul a fost decorat cu Steaua României şi crucea s-tul Gheorghe.

După plecarea M.M. Lor, ne-aũ cărat iar în corturi.

Peste câte-va ȓile, roşiorul vindecându-se, a fost iar pornit la rėsboi.

Eram fórte trist că mă despărţiam de dęnsul căci vecinătatea lui 'mi era plăcută şi folositoare.

'L iubiam, de şi devenisem puţin gelos, fórte

puțin însă, că el avea două decorațiuni și eu nici una.

De și nici odată nu făcusem alușiune la decorațiile seale, el parcă 'mă-ar fi înțeles gândul. Și în delicatețea și naivitatea lui, 'mă-a propus, ca să 'mă cedeze una din ele, care 'mă va plăcea.

Dintru'întâiu am crezut că glumesce. Dar vedând stăruințele sale, m'am convins că vorbește serios. Atunci am rîs. Și 'i-am esplicat că, acesta nu se pôte.

Dênsul a rămas pe gânduri privind lung decorațiunile pe cari le ținea în mână.

Apoi punânduși-le, în bosunarul mantalei, și ridicând capul în sus, am observat pe fața lui un aer plin de orgoliu.

Apoi luându-și diua bună, a plecat pe jos, ca să 'și întêlnescă regimentul.

Eram neconsolat de plecarea lui, căci la vârsta pe care o aveam atunci, cine-va se atașeză lesne de orî și cine, numai să i-se arate puțină bunăvoință.

Rănile mele nu se mai vindecau. Era nevoie de o operațiune, pentru estragerea glonțului și a óselor sdrobite ce zăcea în pieptul meu. Dar în condițiunile în cari ne aflam acolo, acêstă operațiune nu se putea face.

După mai multe rugăciuni, m'aū pornit și pe mine la Turnu-Măgurele. Am trecut prin Mecica și Mîsîlîn-Selo, dormind cîte o nôpte la fie-care

stație și a treia și spre sêră, ne apropiem de Nicopol.

Nu pot descrie ceea-ce am simțit, zărind Dunărea și pămîntul românesc. În zadar m'ași munci. Numai aceia cari aũ fost în aceeași pozițiune ca și mine, pot pricepe acêsta.

Cei-l'alți orî și cât 'și-ar forța imaginațiunea, nu pot cunósce emoțiunea ce te coprinde, revêdêndu'ți patria, în urma unui șir nesfirșit de suferințe :

«Fie pâinea cât de rea !

«Tot mai bine 'n țera mea!»

Tot ast-fel trebuie să fie și cu naufragiatul, care luptând zile și nopți întregi cu valurile mării, agățat de o scândură, așteptând din minut în minut să pêră în adâncime, zăresce în fine o insulă, a cărei verdéță 'l înveselesce și al cărei pămînt 'i promise viața.

Zărind Dunărea și pămîntul românesc, inima mi se bătea cu putere, așa că credeam că'mi sparge pieptul. Carele se opriseră, și mai toți răniții se dăduseră jos, grămădindu-se pe maluri, privind peste Dunăre în Țera Românescă.

Am făcut o sforțare extraordinară ca să mă scol, mă ridic în sus, nu mai simțiam nici o durere; îmbrățișez cu privirea Dunărea și Țera Românescă, vêd orașul Turnu-Măgurele dincolo de parte de mal; ași fi dorit să am aripi să sbor

într'acolo; case ochii tot mai mari, par' că nu'mi venia a crede, că este adevărat ceea ce vîd.

De o dată o perdea roșie licărește pe d'asupra ochilor, vederea mi se întunecă, vîd scânteii vinete, roșii, albastre și de toate colorile, simț dureri pîtrundătoare în piept și cad fără simțire pe fundul carului.

Cînd am deschis ochii, sôrele sfințise; un vînt răcoros mi mîngăia fruntea, ceia-ce contribuise pôte la redeșteptarea mea.

Nimeni nu mă observase.

Răniții erau tot pe mal privind spre țeră.

Țăranul, stăpînul carului unde mă aflam, ședea pe lângă boi, adresându-le cuvinte mîngăietore.

L întreb, că pentru ce a oprit, și'mi răspunde că, fiind un singur pod peste Dunăre (pod pe vase), în acel timp era ocupat cu trecerea unui transport de provisiu, destinat pentru armata rusescă și că trebuie să așteptăm pînă se va termina convoiul ca apoi să vie și rîndul nostru.

După accent am cunoscut că țăranul nu este din România și din vorbă în vorbă am aflat că era chiar fiul bătrînului care mă ospătase pe cînd pusesem pentru prima oră piciorul în Bulgaria, trecînd pe la Corabia.

Terminîndu-se convoiul rusesc, vine și rîndul nostru; pornim, ajungem pe pod.... Sciū acêsta, căci aude rôtele carului, odorogînd pe scînduri. Și mergem și mergem! Podul nu se mai sfîrșește!

Carele mergeau prea încet. Așa mi se părea mie.

De o dată sgomotul încetază, trecusem podul, rótele carului alunecă lin pe nisip. Suntem în țără!... In sfârșit!

Ajunși în oraș la Turnu-Măgurele, mulțime de lume venise să ne vadă; de-și începuse o plóie mărunțică, amestecată cu zăpadă.

Fie-care ne întreba: «Ce mai este pe la Plevna? a căđut Osman-Pașa? Soldații noștrii, cum s'aũ purtat? etc.

Se dusesese vestea în lumea întregă despre victoria Curcanilor și a Vânătorilor noștrii, dar fie-care doria ca aceste lucruri să 'i se repeteze cât de des. Și mai cu sémă să le audă chiar din gura soldaților.

'Mi închipuiam că ajuns în țără, or'ce suferință, trebuia ca prin farmec, să dispară. Ni se spune însă, că tóte spitalele sunt pline.

Și că trebuia să așteptăm ca să ni se pregătescă locuri.

În care timp, maiorul Berendei, dă ordin să ni se aducă supă.

Cum era aprópe de mine, 'i dic: «domnule maior! Sunt reũ bolnav! am să mor aici.

Nu'mi trebuie supă. Dați ordin să mă pună unde-va la adăpost. După ușa, sub scară, unde o fi. Numai să nu mă staũ expus în plóie.»

Dar dînsul, mângâindu-mă cu mâna, 'mi dice cu o voce blândă și părintescă:

«Vai de mine băiete! cum să te punem sub scară?!»

«Aibi puțină răbdare. Ai să vezi ce bine o să fii îngrijit. Mai bine ca la Plevna! Ai să te faci sănătos. Peste o săptămână n'o să te mai cunosc. Avem aici doctori minunați!»

Aceste vorbe, 'mi-aū dat multă speranță. Și am uitat pentru un moment durerile și toate suferințele.

Povestind în urmă la mai mulți, scena cu d-nul Berendei unii 'mi-aū obiectat, că d-sa în acel timp era colonel și că se afla la Plevna, făcând parte din marele stat-major.

Se pôte, că eū cum eram bolnav, să fi luat pe un altul, drept d-l Berendei. Dar iar se pôte, ca d-sa să se fi aflat în acel timp, în trecere pe la Turnu-Măgurele și ast-fel fiind, d-sa să fi luat orecare parte la primirea răniților, disposând cele necesare, de bună-voie; iar nu că acēsta i-ar fi fost sarcina.

Mi s'a adus supă, pe care n'am putut'o mânca.

Eram în dreptul spitalului militar. Cum stam culcat pe spate, în fundul carului, cu ochii în sus, vedeam siluetele bolnavilor pe la gîmuri și în poziția în care mă aflam, invidiam pe aceia ce erau sus, la adăpost și căldură.

Pe la 10 ore nóptea, m'aū dus la spitalul Independența.

M'am despărțit de căruțașul ce ne adusese, tri-

mișfând printr'ensul, multă sănătate, bătrânului său tată.

Intrând în salon, curățenia ce era acolo m'a surprins.

Mi se părea că greșisem adresa. Adică că locul acela nu era pentru mutra mea.

Contrastul era mare. De o parte, paturile ocupate de bolnavi, curate; rufăria de o albéță deși lua ochii, scândurile ceruite și lumină suficientă.

De altă parte eă, mutra mea adică; cu hăinele rupte prăpădite și pline de noroi, netuns, nespălat, vai de lume.

Cămașa după mine neschimbată de mai multe săptămâni, plină de păduchi.

Stam ca un sêlbatec, nu îndrăsniam nici să mă mișc, de frică să nu murdăresc ce-va, căci eram ud de plóie până la piele.

Clipiam din ochi ca lilieci, așa de mult mă desobicinuisem cu curățenia.

Răniții tolăniți pe paturi, se uitaă la mine ca la o curiozitate.

Mi se aduc schimburi și mi se arată patul.

Slavă ție Dómne! că apuc să mai mă odihnesc încă o dată într'un pat curat. Eă care la Plevna, nu dormisem de cât pe pământul înghețat saă în noroi ca porci, prea fericit dacă găsiam o mână de paie ca să mi aștern. Și de mai multe ori, dacă găsiam paie, le dam calului, iar eă, tot pe pământul gol mă culcam.

Am fost întrebat, dacă voesc ce-va mâncare? Am răspuns, că de și de diminéță, nu luasem nimic în gură, dar nu mi-e fóme.

Dacă aũ bună-voință însă să'mi prepare un ceai, le voiũ fi recunoscător.

Indată am fost servit, de o dómna tînără și frumósă, pe care după accent, am cunoscut'ó, că este Moldovéncă.

Dénsa vëđéndu-mé în starea de pláns în care mă aflasem, 'mi adresase cuvinte de compătimire, cari pronunțate cu un accent neobícínuit pentru mine, și cu un ton așa de milos, mă pëtrundeau și par' că 'mi dau viață.

Blândețea maiorului Berendei și a acelei dómne, așa de mare influență aũ avut asupra mea, în cât 'mi dëduse siguranța că nu voiũ muri. Până atunci d'abia îndrăsnisem a spera.

Pot đice chiar, că dacă nu întélniam în cale, aceste două persóne, póte astăđi așa fi fos mort. Și póte era mai bine.

La câți n'or fi scăpat ei viața, într'un mod inconscient.

Am luat ceaiul, și am adormit așa de profund, în cât a doua đi, la orele đece, tot nu mă deșteptasem încă.

Dómna dëduse ordin servitorilor, ca să mă lase să dorm. Cu tóte astea, la venirea doctorului, aũ trebuit să mă trezescă, spre a'mi spála rănile; căci pansamentul nefiind schimbat de mai mult

de 24 ore, pieptul mi se umflase și mirosul greu al rănilor infecta tot salonul.

În timp de două săptămâni, buna îngrijire și curățenia, mă întremase așa de bine, în cât începusem a mă scula singur, a mă plimba prin salon și chiar a cânta.

Doriam foarte mult de părinți, de la cari nu primisem nici o scrisoare, de și 'mi trimeseseră mai multe.

Eū, cel puțin nu le scrisesem de loc după ce cădusem rănit.

Las, că nu puteam, dar nici că vroiam a le scrie.

Mereū 'mi venia în gând ideia că voiū muri, și atunci pentru ce 'i-ași mai fi întristat, scriindu-le că sunt rănit de mörte?

Intremându-mă puțin, am rugat pe dómna care 'mi arătase atâta bună-voință, ca să stăruiască să fiū trimis la Bucuresci, locul meu natal și unde locuiaū părinții mei. Am plecat de acolo, după ce mai ântâiū am sërutat cu respect și recunoștință mâna protectórei mele, mulțumindu'i din inimă pentru îngrijirea ce mi s'a dat.

Nu sciū în ce dispozițiune nenorocită am fost atunci, că nu m'am interesat de numele bine-făcătoarei mele! Nu'mi voiū erta acósta tótă viața. Cerc câte o dată a mă scuza singur, đicându-mi că bóla a fost cauza, dar nu pot.

Și cu atât mai mult interesul devine mai mare

și suvenirul mi se readeșteptă mai cu putere, cu cât nuî cunosc numele.

Orî de câte orî aud accentul moldovenesc, la dame mai cu sémă, 'mi pare că aud vocea ei și mi-o închipuesc înaintea ochilor. De și n'am mai revădu'to, însă par'că stă în față'mî cu crucea roșie pe piept și la braț.

După ce am plecat din Turnu-Măgurele, séra am fost găsduiți la Caracal, într'o sală mare cât un grajd.

Nici pe departe nu se asemănă cu sala din Turnu-Măgurele.

A doua și dis de diminéță, Prefectul orașului vizitându-ne, ne aduce vestea, că Plevna a cădut.

În acea séră am mas la Leu și a treia séră de la plecare am ajuns la Craiova.

Din cauza oboselei mă bolnăvisem mai rău și de aceia m'au oprit la Craiova ca să mă mai întremez puțin.

Spitalul din Craiova purta numele de «Independența» ca și cel din T. Măgurele și era întreținut de dómnele Craiovence.

În timpul cât am stat acolo, a vizitat spitalul d-nul Ion C. Brătianu, primul Ministru al țerei. Dênsul a mulțumit dómnelor pentru sacrificiile și abnegațiunea lor.

Cercetând pe fie-care rănit în parte, 'mi-a adresat și mie cuvîntul, întrebându-mă: Din ce corp fac parte? Unde am fost rănit? etc. Eû 'î-am ră-

spuns, cu-cuviință, și respectul ce se datorază unui om, care are distinsa onoare, de a fi Primul Ministru al Țării Românești.

Pe după Crăciun, am cerut cu stăruință, să mă trimetă la Bucuresci.

Și la Craiova era bună îngrijire, pot dice escelentă. Dar parcă nu mă simțiam în elementul meu. Și începuse să 'mi pară rău că plecasem din Turnu-Măgurele.

Daca nu era pe de o parte dorul de părinți, iar pe de alta, frica ca să nu întristez pe dómnele Craiovence, aș fi cerut să mă trimeată înapoi.

În fine mi să dă bilet de liber parcurs la drumul de fier și pornesc la Bucuresci.

Părinții mei neavând nici o scire despre mine erau foarte triști. Aușiseră că fusesem rănit dar nu sciaū pozitiv. Neprimind răspuns la scrisorile ce mi le trimeteau și care nu 'mă-a parvenit nici una începuseră să creadă că am murit.

Biata mamă, cât este ȃiua de mare, nu'și mai aduna picióarele de pe drumuri. Colinda plângend tóte spitalele din Bucuresci și de prin prejur întrebând despre mine orí pe cine întâlnea. Ca și când tótă lumea m'ar fi cunoscut.

Ómenii se uitaū lung la dēnsa, dedeaū din umeri și plecaū fără să 'i răspundă, luând'o drept nebună.

Nóptea, în ajunul anului nou, pe după 12 ore sosesc cu trenul în Bucuresci.

Iaŭ o trăsură și viŭ acasă.

Lumina era stinsă, domnea cea mai adâncă tăcere. La noi unde anul nou se serbeză cu petreceri și veselii până la ȃiuă albă.

Intr'un moment m'ă-a trecut prin minte, mi'de gânduri sinistre. A murit cine-va? sau cine șcie ce nenorocire se va fi întâmplat! amețiam reproșându'mi că n'am făcut tot posibilul ca să le scriŭ.

Să scim unii de alții.

Sunt foarte enervat. Bat cu nerăbdare la pörtă și peste câte-va minute, aud vocea mamei:

— «Ștefane! tu ești?!»

— «Eŭ mamă! deschide!»

Ca fulgerul s'a repețit la pörtă, numai în cămașă; papucii s'aŭ găsit prin zăpadă, tocmai a doua ȃi. De multă grabă nu găsia încuietoărea. Deschide pörtă și mă coprinde în brațe.

De și m'am abținut dar, de durerea rănilor am țipat puțin.

Atunci dēnsa mă întrebă:

«Nu cum-va ești rănit?! Și unde?! Și în ce ocașie? Și ce fel? Și cum?»

ȃi răspund că da, sunt rănit, dar să mergem mai de grab în casă, că n'am vreme de vorbă.

Mē îndesea cu întrebările și uitase că este numai în cămașă și desculță, cu picióarele góle în zăpadă, pe un ger de crăpaŭ lemnele și pietrele.

Căci alergând ca să m'ă deschidă mai iute, pierduse și papucii din picióare, fără să iea séma.

Intrarea mea în casă, a produs o revoluție mare. Mama, tata, bunica, un frate și o soră mai mică ca mine se strînseseră toți împrejurul meu, cu strigăte de bucurie de se ridica casa.

Fie-care mă întreba câte ce-va, și toți de o dată. Așa că nu sciam cui să răspund mai întâiu.

Dar și dênșii, abia puneau o cestiune și nici că mai așteptau răspunsul și întrebau alt-ceva.

Soră-mea în vîrstă numai de 6 anișori, se acățase cu mâinile de gâtul meu și nu mă mai slăbia.

Mama plîngea și rîdea în același timp.

Primirea ce mi s'a făcut atunci, ar fi fost invidiată de un rege, care s'ar fi întors victorios de la răsboi, în fruntea vitejilor săi.

Am cerut apă caldă și am pus pe mama de mi a spălat rănilile.

Soră-mea, vedîndu-mi rănilile, începu să plîngă, dîcînd :

«Vai! nenicu meu! Ce ai pătimit d-ta!»

Și s'erutându-mă: «Nu e așa nenicule, că n'ai să te mai duci de la noi?» Apoi zîmbind și cu ochii plini de lacrimi dîcea: «Să nu'l mai lăsăm mamă să mERGă la răsboi! Să stea cu noi acasă!... Pentru ce se face răsboiul, mamă?...»

.

Biată surióra mea, astăzi nu mai este, a murit.

Iartă-mă, scumpă soră! Căți turbur liniștea mormîntului, unde ești mai fericită pÓte de cât mine.

Aftă, iubită surióra! Că nenorocirile m'au împo-

vărat și decepțiunile m'aū dus la desnădejde, sdrobindu-mi ori-ce ilusie!

Maī bine muriam la rēsboiū pānā nu cunoscusem încă miserīle lumii!

Ah! dragā suriōrā! sufer greū amarul vieții.

Cu pieptul am sdrobotit ghiulelele turcesci, fără a șovăi!

Miserīle vieții însă, aprópe să mă dobóre.

Rog pe cititori să mă ierte, dacā am intrerupt povestirea mea prin suvenirul trist al surorii mele.

Reiaū dar șirul de unde l'am intrerupt.

Pe cānd mama mi spēla rānile, tatā-meū, privind-mē nu dicea nici un cuvīnt; citeam însă în ochii lui multā mândrie și mulțumire sufletescā.

Fără să'mi vorbescā, pricepeam că'mi mulțumesc și mă aprobā.

Ași fi dorit ca publicānd acēstā broșurā să descriū tot ce a suferit familia nōstrā din partea Turcilor, dar tata m'a oprit.

Terminānd cu pansamentul, nu ne-a furat somnul pe nici unul. Am petrecut tōtā nōptea, povestindu-le întēmplārile mele, precum și vitejiile și suferințele soldaților nōștri.

În cele din urmă am întrebat pe mama, că de unde a știut că sunt eū? De vreme ce, fără să mă vadā, pe întuneric și pe dupā pōrtā, și fără să'mi audā vocea, dēnsa m'a întrebat āntāiū:

«Tu ești, Ștefan?»

Mama mi-a rēspons:

«Tocmai ațipisem de somn, când ai bătut la por-tă. Și de odată am sărit în sus tremurând și gră-bindu-mă să es mai iute să 'ți deschid, d'abia am găsit papucii pe întuneric, nici lampa n'am aprins'o și nici nu m'am gândit să iaș pe corp o haină mai grósă. Eram fórte sigură că ești tu și mă grăbiam să 'ți deschid mai curând, parcă ași fi fost împinsă de o putere nevedută.

«In timpul ăsta ta'o se deșteptă și mă întreabă: *Că ce tot cotrobăesci pe întuneric?* Eă 'i-am dis: *Nu auđi că Ștefan bate la pórtă?* Densul a început să rîdă: *Ce Ștefan te-a găsit? !!! Ești nebună?!*

— *Nici nebună nici nimic!*

Mă duc să 'i deschid.

«Și am și dat fuga afară, cum mă aflam.»

Cei ce nu cred în presimțire, vor zîmbi, póte, citind rîndurile de mai sus. 'Și vor đice că le spun vr'o poveste închipuită de mine. Dar nu! vė jur! că ceea ce arăt este adevėrat.

Nu am luat condeiul a compune vr'un roman, ci numai a descri lucrurile tocmai cum s'au întemplat. Fără a întrebuița frase pompóse pentru a da lustru narațiunii mele. Am cređut dar demn a arăta și împrejurarea cu presimțirea mamei mele, lucruri ce nu se întemplă la tótă lumea.

Astăđi reflectând asupra acestei împrejurări mi am đis:

Că, mare lucru este presimțirea. Dacă cu tim-pul sciința va putea pătrunde acéstă taină, óme-

niî vor fi póte mai fericiî, ascultând mai mult vocea inimii, de cât raţiunea rece.

A doua zi de dimineţă, m'am dus cu tata la spitalul militar, unde am fost primit sub îngrijirea dómnelor Române, care înfiinţaseră o societate «Provedinţa» pentru ajutorul răniţilor.

Am rămas coprins de entusiasm şi de admiraţiune, când am vădut femei din cele mai înalte familii, ca Creţenu, Ghica, Văcărescu, Ferichide, Fălcoianu, Lahovari, Grădişteanu, etc. lăsând strălucirea lor şi venind prin spitale, încingând şorţul de infirmiere, ajutând pe doctori la pansamentul rănilor şi îngrijind de răniţi, într'un mod!

Nu dic părintesc, dar îngeresc!

Căci tocmai ca şi nisce îngerî salvatorî, aveau pentru fie-care bolnav, câte un ajutor de dat, un dar, sau un cuvânt de mângâiere.

M. Sa Elisabeta, dăduse cea d'întâiu exemplul, dar în tot timpul acesta n'am avut fericirea să o ved.

Răniţii cari au avut norocul să fie îngrijiţi de Regina, *mama răniţilor*, spun' despre dânsa lucruri mişcătore!

Exemplul M. Sale Elisabeta a găsit resunet în totă ţara.

Nu numai damele mari, dar toţi Româniî din tóte unghiurile ţerii, până la cel din urmă sărac, alergau cu daruri şi ajutóre pentru răniţi, aducându'si fie-care obolul. Până şi veduva care trăesce din caritatea publică, aducea şi dânsa, un pachet

saŭ două de scamă, o cămașă saŭ o păreche de ciorapi, pe care le lucraseră la lumina opaietului și tremurând de frig, neavând pôte cu ce-și încălzi odăița.

Când vedeam acestea eram mândru și mă gândeam că, iată ce va să dică, să fii apărător al patriei. Toți se gândesc la tine, și toți te respectază. Și cel care trăește în Palate ca și cel din colibă. Adică, de la Vlădică pân'la opincă, toți rup din bucățița de la gură ca să asigure apărătorilor patriei o îngrijire mai bună.

Ferice de Regina Elisabeta! care a sciut să dea o impulsione nobilelor sentimente ale femeilor Române.

În Bucuresci sub îngrijirea doctorului Racovicenu, mă îndreptasem bine. Dênsul părea neobosit. Se devotasă cu totul, întru căutarea răniților. Ósele și glonțul însă zăcêu în pieptul meu-

Intr'acestea se disolvă societatea «Provedința». Toți răniții se vindecaseră afară de mine.

M'au transferat la spitalul Filantropia. Doctorul Măldărescu primise ordin de la Dómna Elena Ferichide ca să aibă pentru mine deosebită îngrijire.

Rănilile mele nu se mai vindecau, din cauză că ósele și glonțul nu erau încă estrase.

În fine doctorul Măldărescu se decide să mi le scótă.

Se prepară totul pentru operațiune, adică: clo-roform, lighiane cu apă, clește, sonde, etc.

Voesc să mă adormă cu cloroform. Rog însă pe doctor ca să mă scutască de acesta, căci sunt în stare a suferi orî și ce și că am absolută încredere în d-sa.

Dinsul 'mî spune :

— «Are să te dóră și ai să țipi, și ast-fel vei turbura liniștea celor-l'alți bolnavi!?»

— «Nu, domnule doctor! Nu voi țipa.»

Atunci 'mî pîtrunde pieptul cu lanceta, apoi bagă sonda pîna la o adîncime de 10 sau 11 centimetre, apoi cleștele și scóte glonțul.

M'am ușurat puțin.

În timpul pe cînd umbla cu sonda și cu cleștele, scormonind rana, ca să găsescă glonțul, ce se înțepenise între două cóste, țineam cu ambele mâini de vergelele patului și de durere trăgeam să le rup.

Doctorul mă întrebă :

«Te dóre?»

Rîspund : «Nu!» Silindu-mă să zîmbesc.

Atunci din nou taie în locul unde aflaú ósele sdrobite și începe a le scóte unul câte unul. A scos vr'o cincî.

Mai ântâiú le cîuta cu sonda și apoi băga cleștele de scotea osul.

Mereú mă întreba :

«Te dóre?» iar eú rîspundeam într'una: «Nu!»

În cele din urmă, sfîrșit de durere și mai cu sémă că nu puteam țipa, că așa fágăduisem, rog

pe doctor să suspende operațiunea, iar ósele rămase, să le scótă altă dată. Am fost ascultat.

Această operație s'a făcut la 23 Februarie 1878. A doua am suferit-o la 8 Martie, în aceleași condițiuni, după care la 8 Aprilie eșeam din spital. vindecat definitiv.

Ósele și glónțele a voit să mi le iea doctorul Măldărescu, dar nu am voit să i-le dau cu nici un preț. Și le păstrez și acuma ca pe nisce mósște sfinte.

Mai bine de cincă luni și jumătate, le păstrasem în corpul meu, provocându-mi dureri de nedescris, Astăzi sunt pe deplin sănătos.

Am rămas cu trei decorațiuni imprimare pe pieptul meu, cari valorează mai mult de cât tóte ordinele tutulor Impărățiilor de pe acest pămînt.

Voesc să dic de cicatricele rănilor ce m'ău rămas.

Dacă ași trăi în vremurile de gloriósă memorie ale Romanilor, desvêluindu-mi pieptul, ași fi fost omul cel mai considerat.

Sciú bine că astăzi, ast-fel de virtuți nu mai au valóre și de aceia mă feresc de a spune la cine-va că am fost la rêsboi și că am trei decorațiuni imprimare de obusele turcesci pe pieptul meu.

Am spus-o unei persóne fórte însemnată și m'a luat în bătăie de joc. Ceia ce m'a făcut să plâng de necaz.

Dar nu m'a batjocorit pe mine. Ci pe sine singur s'a batjocorit. Nenorocitul!

Cu tóte acestea, nimeni nu'și póte închipui, cât de plăcute 'mi sunt suvenirele acestea, a celor mai frumoși ani ai vieței mele, în care timp am contribuit și eú cu sângele meu la o acțiune gloriósă a poporului Român, și la desrobirea unui popor creștin de sub jugul odios al Turcilor.

Acésta este fericirea mea cea mai mare, că am avut norocul să iaú o mică parte într'un rėsboiú, din care armata nóstră a eșit victoriósă.

În viața națiunilor, secolii numai, produc ast-fel de evenimente.

Aceste cugetări m'aú consolat enorm în lupta vieții și fórte mult aú contribuit ca mușcăturile viperilor cu chip omenesc, să nu'mi învenineze încă sufletul.

Eșind vindecat din mâna doctorului Măldărescu, m'am înapoiat la Regiment, pe care l'am întélnit la Slatina. Rėsboiul se terminase și armata Română trecuse Dunărea în cóce.

Mulți! fórte mulți! rëmăseseră morți pe câmpiile Bulgariei și pe cari rudele și părinții în zadar 'i mai așteptaú!

Nici un tun însă, n'a căđut în mâna dușmanului.

Recomandația Colonelului Dunca a fost păstrată cu sfințenie.

În Regiment eram cel mai bine privit. Oficerii

cei mai asprii se purtau față de mine cu cea mai mare bună-voință.

Și fiind-că eram cel mai tânăr și mai mărunt de statură de cât toți, soldații mi diceau *mînzul*.

Intr'un cuvînt eram copilul desmerdat al Regimentului.

La ori-ce inspecție sau paradă eram nelipsit. Căpitanul Hepites ținea foarte mult ca să mă prezinte generalilor, punându-mă să mi desvălu pieptul în fața lor.

În timpul acesta ne aduce pe un desertor a nume Trică Lică. Acesta devenise proverbial fiind-că desertase de vr'o nouă sau de ce ori.

Totă lumea îl cunoscea. Copiii din Slatina se țineau drăcie după dînsul când trecea pe drum.

De și voesc a termina cu descrierea mea, dar cred că nu este de prisos câte-va cuvinte despre Trică Lică ; care ori de câte ori a fost dat în judecată pentru desertare, a fost scutit de închisoare și condamnat numai să reîncepă termenul ; lucru de mirare pentru aceia cari cunosc rigórea consiliului de răsboi.

Cu modul acesta Trică Lică nu mai termina miliția nici odată.

Era de o natură poetică și meditativă. Firea lui nu să potrivea cu viața strînsă și disciplina aspră a soldatului. Î plăcea frémétul frunzelor, cîripitul paserilor și murmurul rîului.

L găsiai adesea pe malul Oltului prin zăvoie,

umblând fără nici un rost, ținând ochii după pășerelele cari să jucau printre arbori. Cânta câte o dată cântece triste. Avea voce foarte melodiösă.

Era lăsat cam în voie.

N'avea în primire nici cal și nici un fel de muniție, de cât nisce haine numai sdrențe, pe cari le purta și la țile de lucru și la sêrbători.

La cuvintele batjocoritore ale soldaților și ale copiilor răspundea câte o dată fără nici un rost. Câte odată însă răspunsurile se le erau așa de spirituale și așa de mușcătore și de semnificative că te puneau pe gânduri.

Maî toți l țineau de nebun, cu tôte acestea nu era.

Intr'una din țile l găsesc la marginea orașului la un loc numit Valea Muierii, în dosul unei cârciumi izolate; rodea coji de pepene.

— «Ce faci acolo, Trică Lică?»

— «Mănânc pome după masă, ca boerii!»

— «Dar nu te am văduț la masă!? Ce ai mâncat?»

— «N'am mâncat nimic.»

— «Iar de vr'o trei țile, nu te am văduț nici la serviciu, pe unde 'mă umbli?!»

— «Mă plimb și eu ca vodă prin lobodă! Don sergent dă'mi o țigară!»

— «N'am tutun că nu fumez, dar ține 50 de bani, ia un pachet de tutun și o cârtică, iar pentru rest cumpără un pepene și să vii în cöce că te aștept.»

Peste câte-va minute vine cu pepenele, alegem un loc mai potrivit, ne aședăm pe iarbă verde și îl împărțim frățește.

După ce am isprăvit cu pepenele, îi dic pe când și aprindea țigara:

«Trică Lică, cântă ce-va!

N'a așteptat să îi repet încă o dată și încep cu o voce tristă:

«Cuculeț cu gușa sură!

«Mâncați'ăși limba din gură!» etc.

Glasul lui întrerupt de suspinuri și oftături prelungite, era foarte plăcut dar trist. Ascultându-l devenii trist ca și Trică Lică.

Adăoga la cântec, cuvinte de la dânsul, foarte bine potrivite. Iar în privința rimelor, cel mai pretențios n'ar fi avut nimic de dis.

În cele din urmă l întreb:

— «Bine Trică Lică! pentru-ce dezertezi mereu și nu stai să îți faci și tu rîndul ca ori-ce creștin?»

— «Ei! D-ta nu scii nimic!»

— «Nu scii! Spune'mi și mie. Ține încă 50 de bani pentru un pachet și un pepene și spune'mi, tot ce ai pe inimă!»

Atunci dânsul mi-a povestit copilăria lui, satul unde crescuse și rămăsese orfan de părinți. Și când l'a recrutat, cum că era alt-fel, nu smintit ca acum. Și că venea cu drag la oștire, mai cu sémă că iubea soldații, fiind-că cântau frumos cu muzicile.

Dar a devenit în starea asta de nebun, în urma

suferințelor, ce a îndurat și pe cari mi le-a povestit toate.

De și n'am notat dar știu bine minte tot ce 'mă-a spus el.

Toate suferințele lui Trică Lică, de voiū avea timp, le voiū publica în curînd, sub titlul de :

Memoriile unui desertor.

Mi rămâne numai să ieau câte-va amănunte despre dinsul, de pe la regiment și mai cu sémă de pe la consiliul de răsboiū, cu care a avut des a-face.

Pe cînd Trică Lică și povestea durerile, părea un altul, ochii lui străluceau într'un mod straniū. Terminînd cu povestirea și aruncă ochii în sus, strînse pumnul convulsiv agitîndu-l în aer, parcă ar fi amenințat cerul.

Apoi de odată figura lui să schimbă, luînd expresia nebunului, idiotului de mai 'nainte.

Și începe a cînta :

«Pasere galbenă în cioc.

«Rău 'mă ai cîntat de noroc!» etc.

Incepusem să iubesc pe Trică Lică și 'mă pusesem în gînd să 'l cer căpitanului, să mi'l dea sub ordinele mele, ca să 'l formez, să 'l fac soldat, prin mijlôcele pe cari mi le proiectasem. De sigur nu prin bătăi sau prin asprime nechibzuită.

După vr'o câte-va zile, pînă să'mi pun în practică proiectul, Trică Lică dispăru.

Mi venea ideia că eu eram cauza dezertării

séle din urmă, răscolindu-î durerile, din care cauză eram neconsolat, având pe consciință nenorocirea unui om.

'Mi vine și mie rîndul ca să mă liberez din oștire.

Pe când 'mî luam diua bună de la cei cari rămăneau, aduce și pe Trică Lică din dezertare, cu escortă de călărași după dînsul.

Mă duc spre el, și 'î întind mâna. 'Mi întinde și el pe a lui, dar par'că cu frică și cu rușine.

Călărașii se uitaū curios unul la altul. 'I prindea mirarea că daū mâna cu un dezertor.

Aci trebuie să esplic cititorilor, că cuvântul «dezertor» este cel mai odios între soldați. Un dezertor este desprețuit în ultimul grad. Mai mult de cât un hoț.

Soldații 'și tură unul altuia periele, nasturii, vacsul etc.

La manevre și răsboi, fură găinile și curcile sătenilor și când vr'unul este prins asupra faptului, 'î să dă acolo o pedépsă.

Acțiunea lui însă nu'l degradă în ochii camaradilor săi.

Cu un dezertor însă este alt-ceva.

Cu drept cuvînt este desprețuit și nici că este considerat în rîndul ómenilor. Căci prin faptul dezertării devine un egoist și un laș, părăsind în foc pe camaradii săi.

Dar între mine și Trică Lică era alt-ceva, ceia-ce nu știaū călărașii ci numai amêndoi.

— «Rămâi sănătos, Trică Lică și să te liberezi sănătos!»

— «Drum bun să ți dea Dumnezeu, *dom* sergent.»
Mi dice el cu voce tristă și suspinând adânc.

— «Trică Lică! veți nu mai fugi! Și cată de isprăvesce odată miliția și tu! ce dracu!»

— «Ei *dom* sergent! Ași face bucuros ce ții d-ta, dar uite: câte o dată 'mă vine dorul să mă tot duc înainte, și apuc pe câte un drum fără să știu și fără să mă gândesc unde mă va scóte.

— «Fă miliția întâi. Și pe urmă, liberându-te cu cinste, poți să apuci orî-ce drum ți va plăcea. Tótă lumea va fi a ta.»

— «Să trăesci, *dom* sergent! dacă cei l'alți 'mă ar vorbi ca d-ta póte că așa termina miliția. Dar mă mir, pentru ce să pórtă așa aspru cu mine? Și mai ales de ce mă bate!? Câte odată capăt pumni și ghionți, fără să știu de unde 'mă vine și pentru ce!»

La aceste vorbe ale lui m'am gândit că nu este nebun, din contră este mult mai raționabil de cât mulți galonați.

În armată unii oficeri, chiar superiori, încurajă bătaia, cu tóte ordinele contrarii ce se dau. Cu acest mod de administrare, soldații devin nisce brute, nisce automați, cari se supun de frică la ordinele ce li se dau.

În dată ce frica de bătaie dispare, disciplina slăbesce iar licența 'i i-a locul.

Am vădut pe Cazacii de la Don și pe Caucașieni, care mi-au spus că la dînșii bătaia nu există. Oficerul care și-ar permite, nu să bată, dar numai cu cuvîntul să insulte un soldat, ar fi vai de maica lui care l'a născut!

Nu vorbesc de Ruși, unde bătaia este în flóre, ca și la noi.

Cu tóte acestea Cazacii sunt cei mai disciplinați soldați din Europa. Cavalerie nentrecută! Nicî un stat din Europa nu posedă o asemenea armată.

De ce n'ar fi și la noi tot așa?

Óre Cazacii sunt mai civilizați de cât noi? Nu.

Óre sunt mai pătrunși ei de cât noi, de sentimentul datoriei? Nu.

Óre sunt mai răsboinici?

Apoi și Roșiorii noștrii s'au purtat tot așa de bine ca și dînșii, la Plevna, Gorni-Etropol, Opanez și Smârdan.

Batalionul II de vênători, a fost cel mai vitéz, din tóte regimentele, la Grivița! De ce? Fiind-că era compus numai din orășeni (Ploeșteni) ómenî cari nu prea sufer regimul bătaiei.

Oficerii când au de a face cu orășeni, papugii, după-cum li se ȃice, și iaú mészurile și nu prea îndrăsnesc să bată, că sciú bine că și capătă îndată beleaua.

Batalionul II de vênători era disciplinat, și la Grivița și-a făcut datoria cu prisos.

Oficerii n'avuseseră nevoie să'i bată, ca să facă din ei nisce Eroî, ca din poveste.

Bătaia este un lucru pe cât de odios pe atât de păgubitor.

Soldații nu au nevoie de bătaie ca să fie disciplinați.

Din contră unii oficeri, au nevoie de disciplină.

Căci dacă se cere soldatului ca să fie disciplinat, apoi trebuie ca și oficerul asemenea să fie.

Căci, un oficer disciplinat nu trebuie să abuzeze de drepturile și imunitatea ce'i acordă gradul său. Indată ce a trecut limita se degradă singur în ochii lumii și nu mai este un oficer disciplinat sau un om civilizat. Ci un călău al subalternilor săi.

Intr'o zi întrebam pe soldatul Burcea Dumitru, care era toba bătailor. Ce e dreptul era și cam codelnic.

— «Bine măi Burcea! de ce nu te porți și tu măi sprinten, ca să nu suferi atâtea bătaî! ?

— «Ei! Domnule! Așa e milităria!» 'Mă răspunde el cu un aer de filosof și par'că mi-ar fi dat povață.»

Bietul om era conșvins, că de aceia l'au adus în miliție ca să'l bată.

Acésta este educația ce o capetă soldații în oștire.

Publicând memoriile lui Trică Lică, voiū desvolta măi pe larg acésta cestiune.

Nu știu dacă Trică Lică m'a ascultat, dar, de atunci n'am măi auđit nimic despre dânsul.

Eșind din oștire, am intrat în viața muncitoru-

lui, care își câștigă cu greu și amar hrana zilnică.

Tatăl meu în timpul războiului, perduse și puțină avere ce posedea, din cauza unei întreprinderi nenorocite.

România se ridică la rangul de Regat.

Pentru ziua de 10 Maiu 1881, se prepară o solemnitate, cum nu s'a mai pomenit în Țera Românească.

Pentru care solemnitate se aduc și răniții din toate unghiurile țerei, căci în mare parte lor li se datora coróna de oțel de pe fruntea M. S. Regelui, făurită din tunurile luate de la Turci.

La acea serbare s'a adus și veteranii de la 1848, pompierii din Délul-Spirii, cari încă mai trăiau.

M'am amestecat și eu printre răniți, să ieau parte a sêrbătórea cea mare națională.

La Mitropolie, unde s'a pus, cu mare solemnitate, coróna de oțel, pe fruntea M. Séle Regelui, n'a asistat nici un rănit. Cel puțin o delegațiune.

Noi toți eram grămădiți tocmai de vale pe strada Brâncoveanu.

Căpitanul Dumitrescu, din regimentul 8 de linie, ridicându-se în cârji, ne strigă :

«Vitejilor! Noi trebuia să ocupăm locul de onóre lângă M. S. Regele.»

Am observat că cei mai mulți din răniți, erau slabi și prăpădiți de miserie.

Semănau mai mult a cerșetori de cât a bravi.
Lucrul acesta m'a mirat.

Ce fel? după răsboiul, comerțul și industria au prosperat. Artele și științele și-au luat un nou avânt! Țera fiind independentă se putuse desvolta în toate privințele.

Și tocmai acești viteji cari au adus atâtea faloase țerei, să fie ast-fel părăsiți?

La trecerea noastră însă, pe calea Victoriei, lumea adunată pe ambele trotuare, ne saluta cu respect; descoperindu'și fie-care capul și stând cu pălăria în mână, până când se termina cortegiul răniților, fără a ni se face vr'o aclamațiune.

Acest fel de respect mut, ce se aducea ca un omagiul vitejiei, avea într'ênsul ceva solemn. De pe la balcone și ferestre ni se aruncau flori.

După paradă ni se prepară așa numitul banchet de la șosea. Câte o bucată de carne friptă, rece și uscată și câte o litră de vin, încălzit de razele sórelui.

Inainte de a se începe *banchetul!* cum eram grămadă pe câmp, vine M. Sa Regele călare, și adresază cuvîntul la vr'o căți-va.

Ca și la Calafat pe când 'l rugau ca să 'i trecă Dunărea, tot așa și acum:

'L înconjoră toți din toate părțile, și 'i strigă *ura* și *trăiți* de se cutremura pământul.

Unul din răniți 'i presintă o petițiune. Regele o

primesce cu multă bună-voință. Ceî l'alți încuragiază, se grămădesc împrejurul Lui.

Fie-care avea câte un foc.

Petițiunile curg din toate părțile. Unul se plângea, că dacă n'a voit să munceseă arendașului de pomană, servitorii acestuia îi împușcase porcul, găina, îi luase vitele de glóbă și multe altele, pentru cuvîntul că violase proprietatea.

Altul iar, că dacă n'a primit să se angajeze forțat pe moșia boerului, cu condițiunile pe cari i le dicta acesta, sub-prefectul găsindu-î un pretext l'bătuse! Pe el vitézul de la Plevna! sərbătorit și lăudat:

Maî toate petițiunile erau cam în același sens, descriind șicanele ce li se fac țeranilor din partea servitorilor boeresci, cu scopul de aî aservi, spre a le specula munca brațelor.

Bieții ómeni, așteptaă ȃiua mult dorită de 10 Maiu pentru a da ochi cu iubitul lor Rege, spre ași descrie nevoile și ași găsi alinare la suterințele lor.

Fie-care găsise câte un *contopist* ca să le scrie plângerile.

Pe timpul acela nu exista încă legea contra investigatorilor?!!!

Numai atât că plângerile drepte, nedrepte se puneau la dosar și nu se satisfăcea mai nici o dată.

Regele primesce o petiție, două, trei, ȃce!....

Apoi plictisindu-se, nu mai primesce nici una și plcă în galop. Nemulțumit pôte, că bravii lui sunt atât de miserabil tratați, în cât recurg la cerșetorie către dînsul. De și nici una din cereri nu avea caracterul unei cerșetorii.

Plecând Regele, soldații cari credeau că M. Sa i desprețuise, rămân foarte nemulțumiți. Unii din ei, prea puțin înșă, proferau cuvinte necuvincioase la adresa Lui.

Când i-am auzit m'am îngrozit. Credeam că într'o asemenea și solemnă, de a vorbi cuvinte grele la adresa Suveranului, nu numai că este o necuviință, dar chiar o crimă din cele mai mari.

Am început a-i îndemna să se liniștescă și am isbutit a-i încredința că M. Sa Regele, a fost nemulțumit, că ei (răniții) au rămas până acum uitați, iar nici de cum că i-ar fi desprețuit. În fine le-am spus, că pentru dînșii este cea mai mare onoare din lume, prin faptul că Suveranul le-a adresat cuvîntul său.

Adică prin acesta M. Sa dă a înțelege boerilor că iubesce pe vitejii săi. Bate șaua să *pricépă calul* (1)

În acest timp vine un adjutant Regesc, trimis de M. Sa și strînge tóte petițiunile.

Acesta a fost un argument și mai puternic, ca să-i liniștesc:

«Vedeți băieți!» le-am strigat.

(1) Boerii înșă tari la cap și la inimă n'au înțeles. Atât mai rău pentru dînșii.

«M. Sa Regele nu v'a uitat.

«Plângerile vóstre de vor fi fost drepte, de sigur vor fi satisfăcute!»

Soldații încep să glumescă, aceia cari mai nainte strigau în contra Regelui, acum strigă:

«*Să trăiască.*»

Strig și eu cu dinșii: «*Trăiască România.*»

În timpul acesta boerii cari erau pe lângă Rege nici habar nu aveau de cele ce se petreceau printr'e noi.

Entusiasmul era la culme când în timpul «*banchetului*» Regele a venit din nou printr'e soldați.

De la 1881 încóce se luase obiceiul, ca în toți anii, să se aducă răniții, pentru înfrumusețarea serbării de 10 Maii.

Mă duceam numai ca spectator, intram în vorbă cu câte cine-va din cunoscuți și spre rușinea mea, trebuie să mărturisesc, că mă feream de a mă fi-gura în rîndurile răniților, pe care lumea 'i com-pătimea, dar căroră nu le mai da considerația de mai 'nainte.

«Bieții nenorociți!» Ținea fie-care, când 'i ve-dea că trec cu capetele plecate, mergînd ca vitele la tăiere, iar nu ca nisce Eroî, mândri de ispră-vile făcute de ei, mai odinióră.

De vr'o câți-va ani, încóce nu se mai vîd ră-niți la 10 Maiu.

Nu 'i mai aduce nimeni, fiind-că prin miseria-descrișă pe fața lor, produce urîtă impresie asu-

pra publicului și mai cu sémă asupra străinilor.

Sërmanii! toți tac! Nicî unul nu s'a plâns vr'o dată pentru indiferența cu care sunt tratați.

Pe cât sunt de amărâți, pe atît sunt de mândri!
Nisce simpli țëranî!

S'aũ găsit însă unii, cari să atribue țëranilor tôte vișturile, numindu-i inculți, leneși și multe grațiosități de felul acesta.

Fariseii și cărturarî cari aũ răstignit pe Christos, de sigur că aũ fost de aceiași specie ca și acești calomniatori, cari aũ uitat vitejiile țëranilor la Plevna, unde erau supranumiți *Șoimii Carpaților!*

Acestor țëranî, desprețuiți și calomniați astădi, li se datoréză multă recunoscînță, pentru prosperitatea la care a ajuns țëra. Ei aũ salvat onórea poporului român, suportând iarna rësboiul, trecënd prin cele mai neađite greutăți, nemâncăți, goi și desculți.

Recunoscînța s'a vëđut:

«Impușcarea lor în revoltele din 1888.»

«Inainte băeți! Inainte!!» strigă colonelul Candiano, vênătorilor la Grivița.

Inainte. Nicî un pas înapoi, ci tot înainte mergeaũ vitejii acoperind cu strigătul de *ura* sgomotul tunurilor și înfiorătorul țipët și fluerat al schrapnelor.

Tot înainte aũ mers băieții! căci ast-fel fägă-

duiseră colonelului, care mai 'nainte de a'î duce la atac, 'i pusese la front și le spusese că acelaia ce 'i este frică să dea un pas înainte, ca să fie scos din rîndurile luptătorilor. Nici unul însă n'a eșit, adică n'a făcut un pas înainte spre a cere să fie scos dintre luptători; din contră soldații erau indignați contra colonelului pentru această purtare, se părea că n'are încredere în ei. Ca și la începutul răsboiului.

«Inainte băieți! înainte!» și când a' ajuns în virful redutei, dintr'o mie de ómeni, nu mai rămăsese nici o sută, restul umpluse văile Plevnei.

Ca și Eroii Spartani, fie-care era lovit în piept.

Curcanii Regimentului 14 de Dorobanți, trec peste corpurile vênătorilor căduți, și ocupă reduta. Decimați și ei de obusele și glónțele Turcilor.

Acestea mi s'a' povestit de către un vênător rânit la Grivița, care asemenea 'm'ia spus, că înainte de atac colonelul Candiano, le ceruse promisiunea că vor merge tot înainte. Nici un pas înapoi.

Vênătorii și-a' ținut cuvîntul dat colonelului Candiano, precum și tunarii și-a' ținut promisiunea către colonelul Dunca.

Onóre lor.

După terminarea răsboiului, vitejii de la Plevna, a' fost congediați cu următóarele cuvinte :

«Duceți-vé, băieți, pe la casele vóstre! Spuneți părinților și copiilor voștri, și la tótă suflarea, is-

prăvile vóstre! Ca din neam în neam să se ducă vestea despre vitejia românescă!»

Asemenea am voit și eu să fac, dând la lumină, cele ce am vădut.

Regret însă din suflet că nu am darul de a povesti, căci ved bine, că în cele ce am arătat, culorile sunt prea slabe, în comparație cu ceea ce a fost în realitate.

Înainte de a pune această broșură sub tipar, m'am întelnit cu căpitanul Dumitrescu din Reg. 8 de linie care a fost rănit la Grivița.

De multe ori 'l vedeam trecând rezemat în cărji. Dar nefiindu'î cunoscut nu îndrăsneam să 'l opresc în cale.

De data asta însă l'am oprit:

— «Mii de iertăciuni, domnule căpitane, că vă supăr, dar mi se pare că ați fost la Grivița?»

— «Da, dragul meu! acolo am cădut rănit».

— «Domnule căpitane! Și eu am fost la răsboi. Acum am dat la tipograf să 'mă tipărescă memoriile».

«Ați avea óre bună-voință să 'mă spuți și mie ce-va despre bătălia de la Grivița?»

— «Cu plăcere bravule!».

— «Domnule căpitane! Nu am nevoie să 'mă descrii bătălia de la Grivița. Acesta precum și mai multe fapte de ale vitejilor noștri, se pot afla în cartea d-lui T. C. Văcărescu, dar voesc a afla de la d-ta impresiunea ce ți-a lăsat, purtarea soldaților pe cari 'ai comandat la răsboi».

— «Cu cea mai deosibită plăcere, bravul meu, Vin diseră la mine.»

Séra, după promisiune, m'am dus la căpitanul Dumitrescu, și iată ce mi-a povestit:

«La atacul de la Grivița, comandam compania II din batalionul I din al 8-lea de linie.

«Acest batalion 'l comanda Valter Mărăcineanu, căpitanul cel mai vechi, în lipsa titularului.

«Compania III era comandată de căpitanul Păun, iar comp. IV de locotenentul Teleman.

Alături cu noi era batalionul I din reg. X de dorobanți, al maiorului Șonțu; două companii din acest batalion erau muniți cu fascine și scări.

«Fascinele în lipsă de nuiete erau făcute din coceni de porumb.

«Înainte de atac am crezut de cuvîință a adresa soldaților, câte-va cuvinte de îmbărbătare.

«Le am dis:

«Copiii mei!

«Mai multe sute de ani au trecut, și încă nu s'au uitat vitejiile strămoșilor noștri, ale lui Ștefan cel Mare și Mihaî Vitezul care speriasse pe Turci.

«Noi suntem strănepoții acestor viteji și prin urmare astăzi trebuie să probăm la lumea întregă că în vinele noastre curge sânge românesc!

«Trebuie să ne arătăm demni de încrederea ce a pus în noi țera întregă. Gândiți-vă că totă lumea vă privesce și vă judecă.

«Voi știți că eu 'm-am lăsat soție și copii în

urmă, precum și voi asemenea ați lăsat soții, copii și părinți pe cari trebuie să-i apărați.

«Și înainte de toate, este onoarea țerei, pe care noi trebuie să o salvăm.

«Gândiți-vă la rușinea ce vom păți de la chiar frații noștri, în cazul când vom fi biruiți. Mai bine mórtea de cât așa rușine!

«Urmați-mă copii! Și nu dați înapoi nici un pas. Iar când mă veți vedea pe mine, că, un singur moment vă părăsesc, vouă înși-vă vă poruncesc, să-mi puneți glonțul, unde mi-a pus popa mirul.

«La aceste cuvinte toți au strigat *ura*. Și au răspuns: *N'ai grije, căpitane, înainte te vom urma, înapoi nu!... Să trăiască căpitanul și părintele nostru!*

«Două companii din batalionul maiorului Șonțu au început atacul, luptând cu tiraliorii inamici cari erau în marginea pădurii de pe povârnișul còstei în fața redutei.

«Pornim și noi la atac. Înainte copii! Înainte! Obusele și schrapnelele îi curăța ca secera pe spicele de grâu. Suim un deal, mai mult de jumătate din compania mea căduse. Când în fața noastră apare o altă Grivița mai îngrozitoare și anume Grivița No. 2, despre care nici ideiă nu aveam.

«Soldații mă întrebă: *Ești mulțumit de noi, căpitane?*

— «*Sunt mulțumit! Înainte copii!*

«Și dăm năvală spre redută, desprețuind glonțele și schrapnelele turcesci.

«Locotenentul Șurcă m^{ore} lovit de un glonț, iar sub-locotenentul Brociner cade rănit, alături cu căpitanul Valter Mărăcinenu, comandantul batalionului, care murise exclamând: *Trăiască România.*

«Rămăsesem singurul grad din compania mea. Toți cei-l'alți oficeri, sergenți și caporalii căduseră morți sau răniți, afară de sergentul Velicu. Cu toate acestea soldații mereu înaintau, descărcându-și armele în parapetele turcesci.

«Un glonț mă isbesce în piciorul stâng și cad jos.

«Sergentul Velicu alérgă la mine, spre a'mi da ajutor, iar eu îi dic:

«*Mergi înainte, dragul meu! cu ómenii ce au măi rămas. Ia comanda companiei și înainte!*

«Pe când pronunțam aceste cuvinte, un glonț îi pătrunde capul și cade alături fără simțire.

«M'am retras pe brânci, neputând umbla pe picioare, parcurând ca la 400 de metri în zona focurilor turcesci, unde găsindu-mă sanitarii m'au dus la ambulanță.

«Bravii mei soldați, de și eu comandantul lor cădusem, de și oficerii precum și toate gradele erau care morți, care răniți, cu toate astea tot nainte au mers, alăturându-se pe lângă alte companii. Nicî un pas n'au dat înapoi ci tot înainte (1).

«La acestea toate erau martori colonel Ipătescu și locot-colonel Poenaru.

«După terminarea luptei, din 800 de ómeni

(1) Sublim. (N. A.)

carî formase batalionul I din al 8-lea de linie nu mai rămăsese de cât 26 de soldați, și un singur oficer, sub-locotenentul Cugler.

«La inspectia făcută trupelor a doua zi de către Țarul Alexandru și Domnitorul Carol, când au văzut această grupă, au întrebat că ce însemnază acesta ?

Colonelul Ipătescu îi răspunde :

«Aceștia sunt rămășițele batalionului I din al 8-lea de linie care era compus din 800 de soldați cu 15 oficerî.»

Am întrebat apoi pe căpitanul Dumitrescu, câți oameni au mai rămas cu viață, din compania d-séle ?
Și mi-a răspuns :

«Nu pot sci. După ce am căzut rănit, restul companiei mele s'a atașat pe lângă rămășițele celor alte companii cari formau batalionul.

«Sciū că au rămas din tot batalionul numai 26, dar nu sciū dacă între aceștia era vr'unul din compania mea.

«Am căutat multă vreme să mă întîlnesc cu care-va din soldații mei și n'am aflat de cât unul singur din județul Botoșani, căruia un glonț îi pătrunsese fălcile, tăindu-i limba, ast-fel că nu se putea exprima de cât prin semne.

«Când m'a zărit îndată s'a repezit la mine, gudurându-se ca un cățeluș, scoțînd sunete nearticulate din gât și silindu-se prin semne a-și manifesta nemărginita lui bucurie că m'a revăzut.

«La despărțire, cu drag am sêrutat pe acest vitez nenorocit....»

Séra am petrecut-o cu căpitanul în amintiri de felul acesta.

La despărțire 'i-am ȃis :

«Din tóte acestea ce am câștigat?»

Iar căpitanul 'mî-a rêspons :

«Am câștigat mult! In vécul vecilor lumea ne va admira, precum și noi admirăm pe strămoșii noștri. De și d-ta te plângi că vitejii de la Plevna, *Șoimii Carpaților* de odiniórá, sunt pe nedrept calomniati de către Fariseii și Cărturarii moderni, dar posteritatea 'i va judeca și pe unii și pe alții, tratându-i pe fie-care după cum merită.

«In broșura d-tale singur ȃici că Christos a fost osândit la mórte ca un tâlhar ordinar. Cu tóte acestea, astăȃi ómenii i se închină lui ca la un D-ȃeu și i se vor închina cât va fi lumea, pe când pentru omorítorii lui nu se găsesce de cât cel mai adânc dispreț.»

Mulțumit cu acest rêspons, am plecat din casa căpitanului, gândindu-mă apoi, că orî-ce cetățean trebuie să-și servéscă patria, fără să aștepte nici recompensă de la cei prezenți și nici glorie de la posteritate, ci numai pentru că este dator a-și servi patria sa.

28 Noembre, 1889.

